

OPAS HELSINGIN SÄILÖÖNOTTOYKSIKÖN OHJAAJILLE
IHMISKAUPAN UHRIEN AUTTAMISEKSI

Laura Lindeman
Opinnäytetyö, kevät 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK), kirkon diakoniatyöntekijä

TIIVISTELMÄ

Lindeman, Laura. Opas Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajille ihmiskaupan uhrien auttamiseksi. Kevät 2017, 74 sivua, 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tehdä Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajille opas ihmiskaupan uhrien auttamiseksi. Tarkoitus oli laatia ohjaajille kirjalliset toimintaohjeet asiakkaan ohjaamiseksi ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Tavoitteena on edistää säilöön otettujen ihmiskaupan uhrien pääsyä auttamisjärjestelmään. Lisäksi tavoitteena oli lisätä Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajien tietoisuutta ihmiskaupasta ja uhrien auttamisesta.

Produktiossani suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajien käyttöön opas ihmiskaupan uhrien ohjaamiseksi auttamisjärjestelmään. Yhteistyökumppanin kanssa tehtiin tarvekartoitus, jonka pohjalta opas toteutettiin. Produktin arvioinnissa hyödynnettiin SWOT-analyysia, joka perustuu vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien arviointiin.

Arvioinnissa oppaan todettiin oppaan vahvuuksina olevan sen selkeys ja käytökelpoisuus sekä akuuteissa tilanteissa että ohjaajan tiedon syventämisessä. Heikkoudeksi arvioitiin muun muassa, että oppaassa on tietoa asioista, jotka eivät kuulu ohjaajan työnkuvaan. Mahdollisuuksiksi arvioitiin asiakkaan oikeuksien toteutumisen edistyminen ja oppaan käyttö muussa sosiaali- ja terveysalan työssä. Uhkana nähtiin, että erilaisista mahdollisista syistä johtuen produkti jäisi käyttämättä.

Avainsanat: ihmiskauppa, uhrin tunnistaminen, ihmisoikeudet, auttamisjärjestelmä

ABSTRACT

Lindeman, Laura. A guide for Helsinki Custody Unit's counsellors to help victims of human trafficking. Spring 2017, 74 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Diaconia University of Applied Sciences, Degree programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the thesis was to make a guide for Helsinki custody unit counsellors to help victims of trafficking in human beings. The purpose was to formulate instructions for Helsinki Custody Unit's counsellors to refer victims to a system for victims of trafficking. The aim was to forward victims of trafficking to get help from National assistance system for victims of trafficking. Another aim was to increase Helsinki custody unit counsellor's consciousness of trafficking in human beings and helping victims.

The production is a planned, executed and assessed guide for Helsinki Custody Unit's counsellors to refer victims to Finland's assistance system for victims of trafficking. The guide includes information about trafficking in human beings and its victims. A guide was executed by demand survey which was made with partner in cooperation. The product was assessed by using the SWOT -analysis, method of assessment which is based on strengths, weaknesses, opportunities and threats.

According to an assessment the strengths of the guide was that it is clear and practical and could be used as well in acute circumstances as in deepening consciousness of counsellors. The assessed weakness was amongst other things that the guide includes information about things that do not belong in counsellors' job description. Opportunities were to advance victim's rights to be fulfilled and to use the guide in other workplaces in social and health services. Assessed threat was that the guide would not be put into operation because of different occasions.

Keywords: human trafficking, victims, identification, human rights, assistance system

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 HELSINGIN SÄILÖÖNOTTOYKSIKKÖ	8
3 IHMISKAUPPA	9
3.1 Ihmiskaupasta yleisesti.....	9
3.2 Kansainvälinen ihmiskauppa	10
3.3 YK:n määritelmä.....	12
3.4 Suomen rikoslaki	13
4 IHMISKAUPAN UHRIT	14
4.1 Tyypillinen uhriksi joutumisen prosessi	14
4.2 Ihmiskaupan seuraukset uhrille	16
5 AUTTAMISJÄRJESTELMÄ.....	18
5.1 Auttamisjärjestelmän perustaminen Suomeen	18
5.2 Auttamisjärjestelmään pääseminen.....	19
5.3 Ihmiskaupan uhri Suomessa	21
6 IHMISEN ARVO.....	23
6.1 Ihmiskäsitys.....	23
6.2 Kristillinen ihmiskäsitys.....	24
6.3 Ihmiskauppa rikkoo ihmisyyttä.....	25
7 KIRKON NÄKÖKULMA.....	28
7.1 Kirkko turvapaikkana	28
7.2 Yhteisvastuu 2017	29
7.3 Diakoniatyön haasteet.....	29
8 OPPAAN TOTEUTUS.....	31
8.1 Tarvekartoitus.....	31
8.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	32
8.3 Aikataulu.....	32

8.4	Produktin laatiminen	33
8.5	Arviointi.....	35
9	POHDINTA	37
9.1	Kehittämisehdotukset	37
9.2	Eettisyys ja luotettavuus	38
9.3	Ammatillinen kasvu	40
	LÄHTEET	42
	LIITE 1: Tarvekartoitus.....	48
	LIITE 2: Produktin arviointilomake.	49
	LIITE 3: Produkti.	50

1 JOHDANTO

Ihmiskauppa on toisen hyväksikäyttämistä yleensä taloudellista hyötyä tavoittelun (Roth 2011, 975). Ihmiskaupalla on erilaisia ilmenemismuotoja. Niistä kaikki loukkaavat yksilön perusoikeuksia ja vapautta. Ihmiskauppa on yksi nykyajan suurimmista ihmisoikeushaasteista. (Allinen-Calderon, Kanevo & Nurmi 2012, 20.) Suomessa ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on toistaiseksi vähäistä, koska viranomaisilla ei ole tunnistamiseen sopivia välineitä (Ruokonen 2016, 29). Suomessa auttamisesta on vastuussa viranomaisten ylläpitämä auttamisjärjestelmä (Vähemmistövaltuutettu 2014, 28–29).

Auttamisjärjestelmään hakeutuminen edellyttää esityksen tekemistä (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.g.). Esityksen voi tehdä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija tai henkilö itse (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011, 34§). Uhrit eivät aina tiedä oikeuksiaan tai edes olevansa ihmiskaupan uhreja. Puheeksi ottaminen voi olla työntekijän varassa (Allinen-Calderon, Kanervo & Nurmi 2012, 21). Sosiaali- ja terveystieteiden viranomaisia sekä poliiseja on koulutettava ihmiskaupan tunnistamiseen, koska auttamisjärjestelmään tullaan yleensä järjestöjen ja viranomaisten kautta (Aaltonen 2014).

Suoritin keväällä 2014 Moninaisuus ja monikulttuurisuus -harjoitteluni Helsingin säilöönottoyksikössä. Sen jälkeen olen työskennellyt siellä ohjaajana kesäisin ja tarvittaessa sijaisena. Työskennellessäni olen kokenut kiinnostavaksi ja tarpeelliseksi saada tietoa ihmiskaupasta ja sen uhrien auttamisesta. Osa säilöön otetuista henkilöistä saattaa olla ihmiskaupan uhreja. Säilöönottoyksikön ohjaajan työssä tavattuja uhreja voidaan ohjata hakeutumaan auttamisjärjestelmään.

Opinnäytetyöni on produktio, jossa yhteistyökumppanina on Helsingin säilöönottoyksikkö. Produktiossani suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajien käyttöön opas ihmiskaupan uhrien ohjaamiseksi auttamisjärjestelmään. Oppaassa on tietoa ihmiskaupasta ja sen uhriin liittyvistä asioista sekä toimintaohjeet uhrin esittämiseksi auttamisjärjestelmään.

Kirjallisessa raportissani kerron lyhyesti Helsingin säilöönottoyksiköstä. Avaan ihmiskauppaa yleisesti, kansainvälisestä näkökulmasta sekä YK:n määritelmän ja Suomen rikoslain kautta. Kerron ihmiskaupan uhreista kuvaamalla tyypillisen ihmiskaupan uhriksi joutumisen prosessin. Lisäksi esittelen joitakin mahdollisia ihmiskaupan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia uhrille. Kerron Suomen kansallisen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän perustamisesta. Kuvaan järjestelmän toimintaa ja sinne pääsyä. Kerron myös oleskeluvasta, toipumisajasta ja harkinta-ajasta ihmiskaupan uhrille Suomessa.

Avaan teorian tiedon valossa diakoniatyön ihmiskäsitystä, joka perustuu sosiaalialan ja kristinuskon tulkintoihin. Tämän jälkeen pohdin ihmiskaupan ja ihmisen arvon välistä suhdetta ihmiskäsityksen ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Lähestyn aihetta myös kirkon arvojen ja diakoniatyön perustehtävän kautta. Raportissani esittelen myös Kirkko turvapaikkana -periaatetta, opinnäytetyöni aiheeseen liittyvää vuoden 2017 Yhteisvastuukeräystä sekä diakoniatyön haasteita suhteessa ihmiskauppaan.

Kerron oppaan toteutuksessa yhteistyökumppanin kanssa pidetystä tarvekartoituksesta, jonka pohja on opinnäytetyöni liitteenä (LIITE 1: Tarvekartoitus.). Esittelen lyhyesti opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteet. Sen jälkeen kuvaan produktin toteutusprosessia ja arviointia. Arviointi toteutettiin työelämäyhteisön yhteyshenkilön kanssa vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien kartoittamiseen perustuvaa SWOT-analyysia hyödyntäen. Opasta voidaan helposti soveltaa myös muissa sosiaali- ja terveysalan työtehtävissä, joissa mahdollisesti kohdataan ihmiskaupan uhreja. Työn lopussa esittelen pohtimiani kehittämisehdotuksia. Lisäksi pohdin opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Omaa ammatillista kasvuani pohdin sosionomin kompetenssikriteerien kautta.

2 HELSINGIN SÄILÖÖNOTTOYKSIKKÖ

Säilöönotto on yksi turvaamistoimista, joilla pyritään helpottamaan ulkomaalaisen maahantulon edellytysten selvittämistä tai maasta poistamista. Vaihtoehtona se on tehokkain, mutta eniten yksilön oikeuksia rajoittava. (Selvitys säilöönoton vaihtoehtoista 2014, 2.) Säilöönotto on laillinen, jos yksilöllisen arvioinnin perusteella vähintään yksi seuraavista ehdoista toteutuu:

- 1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset tai muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen piileskelisi, pakenisi tai muulla tavalla vaikeuttaisi huomattavasti itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;
- 2) säilöönotto on tarpeellinen ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittämiseksi;
- 3) ulkomaalainen on syylistynyt tai hänen epäillään syylistyneen rikokseen ja säilöönotto on tarpeellinen maastapoistamispäätöksen valmistelun tai täytäntöönpanon turvaamiseksi;
- 4) ulkomaalainen on säilöönotettuna tehnyt uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai häiritsemiseksi;
- 5) säilöönotto perustuu vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen 28 artiklaan; taikka
- 6) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän muodostaa uhkan kansalliselle turvallisuudelle. (Ulkomaalaislaki 2004, 121 §.)

Helsingin säilöönottoyksikkö on 40-paikkainen suljettu laitos poliisin tai rajavartiolaitoksen Ulkomaalaislain nojalla säilöön ottamille henkilöille. Yksikön on turvattava säilöönoton varmuus sekä järjestettävä säilöönoton ajaksi tarvittavat lakisääteiset peruspalvelut, kuten majoitus, ruokahuolto ja akuutti terveydenhoito. (Helsingin kaupunki i.a.) Säilöönottoyksikön toimintaa säätelee laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä. Yksikön toimintaan soveltuvilta osin on voimassa, mitä säädetään laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. (Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 2002, 1 §.)

3 IHMISKAUPPA

3.1 Ihmiskaupasta yleisesti

Ihmiskauppa on toisen hyväksikäyttämistä yleensä taloudellista hyötyä tavoittelun. Tekijät saattavat käyttää fyysistä väkivaltaa tai psykologisia painostus- ja pakotuskeinoja. Seksuaalinen hyväksikäyttö voi liittyä esimerkiksi prostituutioon ja pornografian tuotantoon. Työperäisessä ihmiskaupassa uhri joutuu yleensä työskentelemään heikoin työehdoin huonoissa olosuhteissa. Ihmiskauppaa voi liittyä myös elinten ja kudosten myymiseen, pakkoavioliittoihin, lasten adoptointiin tai kerjäämiseen. (Roth 2011, 975.) Uhreja myös pakotetaan rikollisuuteen (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.d.).

Kaikki ihmiskaupan ilmenemismuodot loukkaavat yksilön perusoikeuksia ja vapautta. Ihmiskauppa on yksi nykyajan suurimmista ihmisoikeushaasteista. Se on vaikeasti tunnistettavaa rikollisuutta, jossa tekijöinä ovat joskus uhrin sukulaiset ja ystävät. (Allinen-Calderon, Kanevo & Nurmi 2012, 20.) Asiantuntijat ovat kehittäneet prosessikaavion, jonka tarkoitus on auttaa ymmärtämään ihmiskaupan kulkua. Kansainvälisen määritelmän mukaan prosessi jaetaan kolmeen vaiheeseen: mitä tapahtuu, kuinka ja miksi.

TAULUKKO 1. Ihmiskaupan prosessikaavio (Rendic 2015, 18–19)

Mitä tapahtuu?	Kuinka?	Miksi?
Värväys	Väkivallan käyttö	Seksiperäinen ihmiskauppa
Kuljettaminen	tai sillä uhkaaminen	Työperäinen ihmiskauppa
Siirto	Muu pakottaminen	Lapsiin kohdistuva
Harhaanjohtaminen	Sieppaaminen	seksiturismi
Ihmisten vastaanottaminen	Petos	Elinten myyminen
	Harhauttaminen	Laittomat adoptiot
	Vallan tai aseman hyödyntäminen	Informaatioteknologian avulla tapahtuva virtuaalinen ihmiskauppa

3.2 Kansainvälinen ihmiskauppa

Ihmiskauppa voi olla maansisäistä tai kansainvälistä. Se voi liittyä laittomaan maahantuloon, maassa oleskeluun, ihmissalakuljetukseen. (Roth 2011, 976.) Lisäksi se voi olla osa järjestäytynyttä rikollisuutta. Nykyään se on yhä useammin maiden sisäistä. Monet Suomessa tunnistetut uhrit ovat olleet laillisesti maassa ja tehneet luvallisesti työtä. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.f.). Kansainvälisen ihmiskaupan maat jaetaan kategori-
aan: lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaat (Rendic 2015, 19).

Kansainvälistyminen on edistänyt ihmiskauppaa. Liikematkailu ja turismi, eri kansallisuuksia edustavien ihmisten liikkuminen maiden välillä sekä yksilön oikeuksia korostavat arvot, kuten oikeus ostaa ja myydä seksiä, ovat lisääntyneet. Tietoteknologian kehitys on mahdollistanut verkkovälitteisen informaation vaihdon. (Hirvonen 2013, Alkusanat.) Internet on merkittävässä roolissa ihmiskaupan johtamisessa. Mahdollisuus anonymiteettiin lisää uhrien rekrytointia valheellisin työpaikkailmoituksin sekä hyväksikäyttöön perustuvien palveluiden myyntiä. Laittomien tuotteiden ja rikollisten palveluiden myynnin Internetissä on arvioitu lisääntyvän tulevaisuudessa. (European commission 2014, 11.)

Korruptoituneisuus lisää ihmiskauppaa. Köyhissä lähtömaissa viranomaiset ja poliisit saattavat ovat rikollisten lahjottavissa. Usein juuri viranomaiset tekevät erilaiset erilaiset maasta siirtämiseen tarvittavat viralliset todistukset ja matkustusasiakirjat. Korruptoituneissa kohdemaissa viranomaiset ja poliisit eivät välttämättä puutu ihmiskauppioiden toimintaan tai saattavat jopa osallistua rikolliseen toimintaan. (Rendic 2015, 29.) Ihmiskaupan vastainen toiminta on tehokkainta maissa, joissa uhrien tunnistamista ja avun piiriin ohjautumista edistetään lainsäädännöllä ja viranomaiskäytännöillä (Roth 2011, 976).

Euroopasta on tullut kansainvälisen ihmiskaupan suurin kohdealue. Rikollisten on ollut helppo hyödyntää elintasoeroja ja EU:n sisäistä vapaata liikkuvuutta. Uhreista noin 65 % tulee toisista jäsenvaltioista sekä Venäjältä ja Balkanilta. (Essayah 2016, 53.) Euroopan unionin alueella vuosina 2008–2010 raportoituista tunnistetuista uhreista seksiperäisen ihmiskaupan kohteeksi oli joutu-

nut 62 %, joista yli 90 % oli naisia. Työperäisen ihmiskaupan kohteeksi oli joutunut 25 %, joista yli 70 % oli miehiä. Muun ihmiskaupan kohteeksi oli joutunut noin 14 % tunnistetuista raportoiduista uhreista. (Eurostat, European commission 2013, 9–10, 41–42.) Kaikenlaista ihmiskauppaan liittyvää hyväksikäyttöä edistävä tekijä on kysyntä. (Euroopan unionin virallinen lehti 2011, 10.)

Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston mukaan ihmiskauppa on vakava rikos ja perusoikeuksien loukkaus. Se kielletään Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. Ihmiskaupan ehkäiseminen ja torjuminen on unionille ja sen jäsenvaltioille ensisijainen tavoite. Toimia tulisi jatkaa maailmanlaajuisesti uhrien lähtö- ja kauttakulkumaissa Tavoite on puuttua ihmiskaupan perimmäisiin syihin, lisätä tietoisuutta, vähentää haavoittuvuutta, tukea ja auttaa uhreja sekä tukea kolmansia maita ihmiskauppaa torjuvan lainsäädännön laatimisessa. (Euroopan unionin virallinen lehti 2011, 1.)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi edellyttää jäsenvaltioiltaan kysyntää hillitsevää ja vähentävää toimintaa. Jäsenvaltioita edellytetään myös järjestämään säännöllistä koulutusta viranomaisille, jotka todennäköisimmin kohtavat työssään ihmiskaupan uhreja. Tavoitteena on, että viranomaisilla olisi valmiudet tunnistaa potentiaaliset ihmiskaupan uhrit ja tieto siitä, kuinka menetellä heidän kohdallaan. (Euroopan unionin virallinen lehti 2011, 10.) Poliisin ja rajavartiolaitoksen lisäksi säilöönottoyksikön ohjaajat ovat merkittävässä asemassa kohtaamassa säilöön otettuja, jotka saattaisivat olla ihmiskaupan uhreja.

Suomessa ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on toistaiseksi vähäistä, koska viranomaisilla ei ole tunnistamiseen sopivia välineitä. Lisäksi jopa virkamiestasolla vallitsevat asenteet voivat ehkäistä ongelmaan tarttumista. Vuoden 2000-alussa keskusrikospoliisin tutkijan mukaan poliisissa tarvittiin halukkuutta ihmiskaupparikosten löytämiseen ja tutkimiseen. Ruotsissa poliisit vähättelivät prostituutioon liittyvää ihmiskaupparikollisuutta, kunnes tulivat tietoisiksi prostituoitujen naisten elinolosuhteista. (Ruokonen 2016, 29.) Lisäämällä tietoisuutta asenteisiin voidaan vaikuttaa ja uhrien tunnistamista edistävää toimintaa lisätä.

3.3 YK:n määritelmä

Kansainvälisellä tasolla ihmiskaupan vastaista toimintaa on esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan unionin piirissä (Ruohomäki 2016, 48). Ihmiskaupan nykyinen määritelmä Suomessa perustuu vuonna 2003 allekirjoitettuun Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirjaan. (Hoikkala 2016, 40.) Palermon lisäpöytäkirjan tarkoituksena on ehkäistä ja torjua ihmiskauppaa kiinnittäen erityistä huomiota naisiin ja lapsiin sekä suojella ja auttaa ihmiskaupan uhreja kunnioitettujen heidän itsemääräämisoikeuttaan. Tavoitteisiin pyritään edistämällä sopimusvaltioiden välistä yhteistyötä. Pöytäkirjassa ihmiskauppa on määritelty seuraavasti:

- a) "ihmiskauppa" tarkoittaa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla. Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö, orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen;
- b) ihmiskaupan uhrin suostumuksella tämän artiklan a kohdassa tarkoitettuun hyväksikäyttöön ei ole merkitystä, kun sen saamiseksi on käytetty jotakin a kohdassa mainittua keinoa;
- c) lapsen värväys, kuljetus, siirtäminen, kätkeminen tai vastaanottaminen hyväksikäyttötarkoituksessa katsotaan "ihmiskaupaksi" myös silloin, kun siihen ei liity mitään tämän artiklan a kohdassa mainittua keinoa;
- d) "lapsi" tarkoittaa alle 18-vuotiaasta henkilöä.

(Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta 2006, 2 ja 3 artikla.)

3.4 Suomen rikoslaki

Suomen rikoslain (1889/39, 20 luku § 9, 25 luku § 3) mukaan ihmiskaupasta on kysymys, kun vähintään yksi keino, tekotapa ja tarkoitus täyttyvät. Keinoja ovat toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyödyntäminen, painostaminen, erehdyttäminen tai toisen erehdyksen hyväksikäyttäminen, korvauksen maksaminen toista vallassaan pitävälle henkilölle ja sellaisen korvauksen vastaanottaminen. Tekotapoja ovat toisen ottaminen määräysvaltaan sekä toisen värvääminen, luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen. Tarkoituksia ovat toisen saattaminen sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, saattaminen pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin ja elimien tai kudoksien poistaminen. Uhrin ollessa alle 18-vuotias rikoksentekijän tuomitseminen ei edellytä keinon käyttöä.

Jos rikos kohdistuu kahdeksatoista vuotta nuorempaan tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, on kysymys törkeästä ihmiskaupasta. Törkeästä ihmiskaupasta on kysymys myös, jos edellä mainittujen keinojen sijasta tai lisäksi käytetään väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta. Kriteeriksi riittää myös tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle aiheutettu ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila tai niihin rinnastettavan kärsimyksen aiheuttaminen tai rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Törkeää ihmiskauppaa on myös toisen alistaminen orjuuteen, orjuudessa pitäminen, orjien kuljettaminen ja kaupankäyminen orjilla. Näiden kriteerien lisäksi rikoksen on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. (Rikoslaki 1889/39, 25 luku, 3 a §.)

Törkeästä ihmiskaupasta rikoksentekijä on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Ihmiskaupasta rikoksentekijä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Sekä ihmiskaupan että törkeän ihmiskaupan yritykset ovat rangaistavia (Rikoslaki 1889/39, 25 luku, 3 §, 3 a §.) Ihmiskauppaa koskeva laki ei tee rangaistavaksi mitään, mikä ei entuudestaan olisi ollut lainvastaista. Ihmiskaupan kaltaisten rikosten nimikkeitä ovat esimerkiksi petos, kiskonta ja paritus. (Hoikkala 2016, 42–43.)

4 IHMISKAUPAN UHRIT

4.1 Tyypillinen uhriksi joutumisen prosessi

Simkhadan mukaan seksiperäisen ihmiskaupan prosessit ovat tapauskohtaisia, mutta uhriksi päätyemisessä on tunnistettu tiettyjä säännönmukaisuuksia. Näitä ovat esimerkiksi uhrin haavoittuvan aseman hyväksikäyttö, hänen oikeuksiensa rajoittaminen sekä hyväksikäyttö seksipalveluissa. (Hirvonen 2013, 24.) Tyypillisen prosessin kuvaus voi auttaa ymmärtämään ihmiskaupan raakaa luonnetta.

Prosessi alkaa yleensä jonkinlaisesta haavoittuvuudesta. Haavoittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi lapsuuden seksuaalinen hyväksikäyttö tai huono itsetunto, joka edesauttaa uhriin kohdistuvaa manipulointia. (Lehelmä 2016, 118–120.) Taustalla on usein myös köyhyyttä, epätasa-arvoa sekä koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksien puutetta (Allinen-Calderon, Kanevo & Nurmi 2012, 20). Naiset voivat köyhtyä yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti maissa, joissa vallitsevat arvot sitovat heidät jäämään kotiin. Köyhyyteen liittyy usein ulkopuolisuutta ja syrjintää, mikä voi ilmetä turvattomuutena, haavoittuvuutena tai väkivallalle alistumisena. (Rendic 2015, 27–28.) Haavoittuvuus altistaa uhrin rekrytoinnille.

Rekrytointiin voi liittyä houkutin tai pakko. Houkutin voi olla esimerkiksi valelioliitto tai mahdollisuus opiskella ulkomailla. Pakko voi tarkoittaa esimerkiksi uhkaa, vallankäyttöä tai kidnappausta. Seuraava vaihe on yleensä harhauttaminen tai petos. Uhrille saatetaan antaa valheellisia lupauksia työn luonteesta tai asuinolosuhteista. Todellisuus selviää vasta matkan aikana tai päämäärässä. (Lehelmä 2016, 118–120.) Simkhadan mukaan työpaikan tarjoaminen on tyypillistä järjestäytyneen rikollisuuden ohjaamassa ihmiskaupassa. Harhauttaminen tapahtuu kertomalla toisessa maassa tarjolla olevasta laillisesta ja lähtömaan palkkatasoon nähden hyväpalkkaisesta työstä, joka lopulta paljastuu seksityöksi. (Hirvonen 2013, 24.) YK:n huumausaine ja rikosasioiden toimiston toiminnanjohtaja Yury Fedotovin mukaan ihmiskauppiat käyttävät hyväksi ihmisten toivoa paremmasta elämästä (UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime 2014).

Uhreja saatetaan kuljettaa eri kulkuneuvoilla. Kyse ei välttämättä ole maantieteellisesti suurista etäisyyksistä. Tarvittavat dokumentit saattavat olla väärennettyjä tai korruptoituneiden viranomaisten laatimia. Uhrin saatetaan myydä ja ostaa useita kertoja ennen lopullista päämäärää. Seuraava vaihe on valmistelu ja uhrin murtaminen. Tavoitteena on eliminoida uhrin vastustelu, jotta häneen kohdistuvaa valvontaa voitaisiin vähentää. Murtamisen keinoja ovat esimerkiksi manipulointi, pelottelu, raiskaamiset ja väkivalta, perustarpeiden kuten ruuan ja unen riistäminen sekä eristäminen tärkeistä sosiaalisista suhteista ja uhrin läheisten uhkailu tai vahingoittaminen. (Lehelmä 2016, 120.)

Kun uhri on murrettu, hänen kontrollointiaan jatketaan erilaisin keinoin. Keinot voivat olla fyysisiä, seksuaalisia, psykologisia, sosiaalisia ja hengellisiä. Uhrien henkilöllisyystodistukset saatetaan takavarikoida. Heitä kuljetellaan jatkuvasti paikasta toiseen, jolloin he joutuvat eristetyiksi kielellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti. He menettävät identiteettinsä. He tulevat riippuvaisiksi parittajan tai salakuljettajan olemassaolosta. Heitä saatetaan kiduttaa ja raiskata tai pakottaa silminnäkijäksi toisten uhrien pahoinpitelyille. Joskus tekijät pakottavat uhrin riippuvaisiksi huumeista. Nigerian ihmiskaupan uhreille on tavattu tehtävän voodoo kirouksia. (Lehelmä 2016, 121.) Kirouksella heitä kiristetään hyväksikäyttöön.

Usein uhrin elävät ahdistavissa elinoloissa. Tämä voi tarkoittaa pienen tilan jakamista, lattialla nukkumista, tarpeiden tekemistä nurkkaan sekä jatkuvaa voimakkaasti seksualisoitunutta ympäristöä. Uhrien perustarpeita, kuten syömistä ja nukkumista saatetaan rajoittaa. Hygieniaa ja terveyspalveluihin ei välttämättä anneta mahdollisuutta. Yhdyntöihin pakotetaan ilman kondomia isompien tulojen saamiseksi. Lopulta uhrien ainoa tukijärjestelmä ovat ihmiskaupan tekijät. Joskus he hyväksyvät vain uhrin väliset ihmissuhteet. Lopullinen vaihe on uhrin hyväksikäyttö, ihmisoikeuksien äärimmäinen loukkaaminen, nöyryytys, häpeä ja pelko. (Lehelmä 2016, 122–123.)

4.2 Ihmiskaupan seuraukset uhrille

Ihmiskaupan uhri voi kärsiä kokemuksensa kielteisistä vaikutuksista pitkään toiminnasta irtautumisen jälkeen. Seuraukset voivat olla psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia, välittömiä ja pitkäaikaisia. Psyykkiset seuraukset voivat olla esimerkiksi mielenterveysongelmia ja itsetuhoista käyttäytymistä. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan seurauksena uhri saattaa syyllistää itseään ja kärsiä post-traumaattisista stressireaktioista, masennuksesta, hermostuneisuudesta ja syömishäiriöistä. (Hirvonen 2013, 26–27.) Muita psykologisia seurauksia ovat esimerkiksi huumeiden aiheuttama skitsofrenia, paniikkihäiriöt, pelot ja muistihäiriöt. Tunne-elämässä voi esiintyä ahdistusta, häpeää, syyllisyyden tunteita, vihaa, aggressiivisuutta, surua, välinpitämättömyyttä, tunteiden puuttumista tai pelkoja. (Lehelmä 2016, 125.)

Uhri voi pelätä ihmiskauppiaita, karkotusta ja viranomaisia (Lehelmä 2016, 125). Avun hakeminen itse tapahtuu yleensä vasta voimien äärirajoilla matalan kynnyksen järjestöjen kautta, jos ollenkaan. (Aaltonen 2014.) Apua haetaan lähinnä väkivallan takia tai velkaongelmiin. Velkasuhteet, itseen tai läheisiin kohdistetut uhkaukset tai pelko käännetyksestä kotimaahan estävät hakemasta apua. Uhrit eivät aina myöskään tiedä oikeuksiaan tai edes olevansa ihmiskaupan uhreja. Puheeksi ottaminen voi olla työntekijän varassa. (Allinen-Calderon, Kanervo & Nurmi 2012, 21.) Uhri voi myös pelätä itse tekemiensä rikosten esille tulemistä (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.c.; Lehelmä 2016, 123).

Fyysiset seuraukset voivat olla esimerkiksi päänsärkyä, palovammoja, luiden murtumisia, aivotärähdyksiä tai ihmiskauppiaiden pakottamana otettuja tatuointeja merkinä omistuksesta. Muita vakavia fyysisiä seurauksia ovat aineelliset addiktiot, hammasongelmat, aliravitsemus, univaikeudet ja hoitamattomat sairaudet kuten diabetes ja syöpä. Seksuaalisia fyysisiä seurauksia ovat esimerkiksi sukupuolielinten silpominen, kyvyttömyys tulla raskaaksi, useat abortit, lantiokipu tai raiskauksen aiheuttamat raskaudet ja sukupuolitaudit. (Lehelmä 2016, 125.)

Sosiaaliset seuraukset liittyvät lähinnä ihmissuhteisiin. Seurauksena voi olla esimerkiksi epäluottamus, kulttuurishokki, huonot päätöksenteko- ja ihmissuhdetaidot, hylätyksi tulemisen pelko, yksinäisyys, leimautuminen ja kyvyttömyys luoda sidettä omiin lapsiin. Lisäksi ihmiskaupan uhri voi kokea jopa eroahdistusta suhteessa esimerkiksi bordelliin, ”kollegoihin” ja perheeseen, joka parittajien ringistä on muodostunut. Uhri voi olla kyvytön liittymään yhteiskuntaan. (Lehelmä 2016, 126.) Barnitzin mukaan seurauksena saattaa olla suoranainen yhteiskunnan ulkopuolelle eristäytyminen (Hirvonen 2013, 26).

5 AUTTAMISJÄRJESTELMÄ

5.1 Auttamisjärjestelmän perustaminen Suomeen

Vuonna 2005 Suomessa laadittiin ensimmäinen ihmiskaupan vastainen toimitasuunnitelma (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.f.). Vuonna 2006 luotiin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (Aaltonen 2014). Se toimii koko maassa, mutta sen hallinto on Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteydessä (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.g). Järjestelmä voi tarjota esimerkiksi turvallisen majoituksen, vastaanottorahaa tai toimeentulotukea, sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluita, tulkki- ja käännöspalveluita, neuvoa ja apua oikeusasioissa ja tukea turvalliseen paluuseen. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011, 38 a §.)

Vuonna 2008 tarkennetussa ihmiskaupan vastaisessa toimitasuunnitelmassa edellytettiin sen toteutumista seuraavan ohjausryhmän asettamista. Ohjausryhmä laati suositukset ihmiskaupan vastaisen lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi ja luovutti raporttinsa asiasta vuonna 2011. Ensisijainen kehitysehdotus oli asettaa työryhmä laatimaan ehdotus kokonaisvaltaisen ihmiskauppaa koskevan erityislain säätämiseksi. Keskeistä olisi auttamisjärjestelmää, uhrien tunnistamista sekä auttavien tahojen välistä tietojen välittämistä koskeva säätely. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.f.)

Vuonna 2014 valtioneuvosto antoi eduskunnalle esityksen kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain ja ulkomaalaislain muuttamisesta. Ehdotus koski pääosin auttamisjärjestelmän nykykäytäntöjen tuomista lakiin, jotta siitä tulisi läpinäkyvämpi ja selkeämpi kokonaisuus. Laista käy ilmi, mitä auttamistoiminta on käytännössä sekä milloin se voidaan aloittaa ja lopettaa. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.f.) Auttamisjärjestelmän toimintaa säätelevä laki tuli voimaan 1.7.2015 osana lakia kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (2011/746).

5.2 Auttamisjärjestelmään pääseminen

Auttamisjärjestelmään hakeutuminen edellyttää esityksen tekemistä. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.g.). Sen voi tehdä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija tai henkilö itse (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011, 34§). Yleensä esityksen tekee Maahanmuuttovirasto, poliisi, vastaanottokeskus, kansalaisjärjestö, oikeusavustaja tai henkilö itse. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.g.) Esitystä tehdessä ei tarvitse olla varmuutta ihmiskaupasta (Joutsenon vastaanottokeskus i.a., 5). Järjestelmään voidaan ottaa asian selvittämiseksi. Riittää, että hakijan kertomuksessa olevat seikat antavat perusteltua aihetta uskoa henkilön olevan ihmiskaupan uhri. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2016, 3.)

Auttamisjärjestelmän prosessi alkaa normaalisti henkilön kirjallisesta esittämisestä siihen otettavaksi. Sen jälkeen auttamisjärjestelmässä tutustutaan tapauskuvaukseen ja aletaan tehdä selvitystyötä. Arviointiryhmä pitää kokouksen ja tekee päätöksen henkilön ottamisesta auttamisjärjestelmään. Päätös voidaan tehdä myös tapauksissa, joissa vielä selvitetään henkilön joutumista uhriksi. Henkilön avuntarpeita kartoitetaan ja hänelle järjestetään tarvittavat palvelut sekä laaditaan palvelusuunnitelma. (Sisäasiainministeriö 2011, 98.)

Henkilö voidaan ottaa auttamisjärjestelmään myös kiireellistä menettelyä noudattaen. Silloin henkilön esittäminen ja hyväksyminen tapahtuvat suullisesti. Hyväksyminen vahvistetaan myöhemmin kirjallisesti. Palvelut järjestetään välittömästi, tarvittaessa myös lastensuojelu. Arviointiryhmä käsittelee asian ja päättää jatkotoimenpiteistä. Avuntarpeet kartoitetaan tarkemmin ja henkilölle tehdään palvelusuunnitelma. Sekä normaalissa että kiireellisessä menettelyssä arviointiryhmä käsittelee asiaa prosessin eri vaiheissa. Toiminta päättyy poistamispäätökseen, jos henkilö haluaa palata vapaaehtoisesti kotimaahansa tai auttamistoiminnalle ei enää ole tarvetta. (Sisäasiainministeriö 2011, 98.)

Järjestelmään voi päästä myös ihmiskaupan kaltaisten rikosten uhriksi joutumisen perusteella. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi törkeä paritus, kiskonnanta-

painen työsyryjintä ja laittoman maahantulon järjestäminen. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.g.) Järjestelmä toimii uhrin kansalaisuuteen, etniseen taustaan, oleskelustatukseen, ikään, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai uskontoon katsomatta. Työntekijöitä koskee salassapito- ja vaitiolovelvollisuus, eikä tietoja anneta muille viranomaisillekaan muutoin kuin laissa erikseen säädetyissä tapauksissa. (Vastaanottokeskus i.a., 3.)

Koska Suomessa auttamisesta on vastuussa viranomaisten pitämä auttamisjärjestelmä, uhrien kokema viranomaispelko on haaste (Vähemmistövaltuutettu 2014, 28–29). Uhrilla on oikeus kieltäytyä kuntoutustoiminnasta ja yhteistyöstä viranomaisten kanssa (Hirvonen 2013, 35), jollei lastensuojelulaissa toisin säädetä (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011, 38 a §). Auttamisjärjestelmästä voi myös lähteä koska tahansa. Auttaminen päättyy viimeistään, kun sille ei enää ole tarvetta järjestelmän kautta tai jos todetaan, ettei henkilö ole ihmiskaupan uhri tai erityisavun tarpeessa ihmiskaupparikoksen tutkinnassa. (Joutsenon vastaanottokeskus i.a., 3.)

5.3 Uhrin tunnistaminen

Järjestelmään hyväksyminen ei ole sama asia kuin uhrin tunnistaminen eikä tapahdu samassa yhteydessä. Tunnistaminen voi tapahtua ennen auttamisjärjestelmään hyväksymistä tai sen jälkeen. Tunnistaminen tarkoittaa uhrille oikeutta saada palveluita ja tukitoimia ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmältä. Mikäli uhria ei virallisesti tunnisteta, hän menettää oikeutensa. Jos uhri tunnustetaan auttamisjärjestelmässä, hänellä on oikeus palveluihin, vaikka muut viranomaiset eivät olisi häntä tunnistaneet. (Vastaanottokeskus i.a., 12.)

Tunnistaminen voi tapahtua vaihtoehtoisesti kolmen eri viranomaisen toimesta. Rikosoikeudellisessa prosessissa esitutkintaviranomainen tai syyttäjä voi tunnistaa uhrin käynnistäessään ihmiskaupparikoksen esitutkintaa. Maahanmuuttovirasto voi tunnistaa uhrin myöntäessään erityisen heikossa asemassa oleva-

le ihmiskaupan uhrille jatkuvan oleskeluluvan. Joutsenon vastaanottokeskus voi tunnistaa uhrin, jos rikoksen esitutkinta on päätetty olla käynnistämättä Suomessa, mutta on perusteltua aihetta katsoa henkilön joutuneen uhriksi ulkomaille. Näin myös, jos esitutkinta keskeytyy tai päättyy syystä, ettei ole voitu nostaa syytettä ketään vastaan. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011, 38.)

Tunnistamiseen liittyvä termi on jokseenkin ongelmallinen. Tietyn viranomaisen toimesta tapahtunut uhrin varsinainen tunnistaminen on erotettava esimerkiksi muiden ammattiryhmien kouluttamisesta ihmiskaupan tunnistamiseen. Puhuminen tunnistamisesta väärässä kohtaa voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa uhrille väärinkäsityksiä avun saamisesta ja hänelle kuuluvista oikeuksista. Olisi laadittava selkeästi erotettavissa oleva termi sellaiselle eri ammattiryhmien toiminnalle, joka edeltää varsinaisen tunnistamistoiminnan käynnistymistä. Sellainen toiminta ei ole vähäpätöistä uhrin oikeuksien toteutumisen kannalta. Koska sellaista toimintaa tulisi Suomessa eri ammattiryhmien parissa lisätä, myös oikeanlaisen termistön laatiminen ja korostaminen olisi tässä vaiheessa tärkeää.

5.3 Ihmiskaupan uhri Suomessa

Ihmiskauppa on ainoa rikosnimike, jonka uhriksi joutumisen perusteella Suomessa voidaan myöntää ulkomaalaiselle henkilölle oleskelulupa. (Hoikkala 2016, 42–43.) Oleskelulupa voidaan myöntää tilapäisenä, jos lain mukaiset kolme ehtoa täyttyvät. Uhrin oleskelun on oltava perusteltua ihmiskaupan esitutkinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi. Lisäksi uhrin on oltava valmis tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi, eikä hänellä saa enää olla siteitä ihmiskaupasta epäiltyihin. Jos ihmiskaupan uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa, oleskelulupa voidaan myöntää jatkuvana ja ehdoksi riittää, ettei hänellä ole enää siteitä rikoksesta epäiltyihin. (Ulkomaalaislaki 2004, 52 a §.)

Uhreille, joilla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa, voidaan myöntää harkinta-aika vähintään 30 päiväksi ja enintään 6 kuukaudeksi. Harkinta-ajalla tar-

koitetaan ihmiskaupan uhrille annettua mahdollisuutta toipua kokemuksistaan ja päättää, haluaako hän tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa häneen kohdistuneen rikoksen selvittämiseksi. Harkinta-aikana uhrin oleskelu Suomessa on laillista. (Vastaanottokeskus i.a., 10.) Harkinta-ajasta säädetään Ulkomaalaislaissa. Sen voi myöntää auttamisjärjestelmä, poliisi tai rajavartiolaitosviranomainen (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.h.).

Suomen kansalaiselle tai Suomessa laillisesti oleskelevälle ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää toipumisaika 30–90 päiväksi. Sillä tarkoitetaan uhrille annettua mahdollisuutta levätä ja harkita yhteistyöhön ryhtymistä viranomaisten kanssa. Toipumisaikana poliisi ei ole yhteydessä uhriin ilman hänen suostumustaan, eikä auttamisjärjestelmä anna poliisille tietoa uhrin tilanteesta. (Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.h.). Tämä ei estä poliisia tekemästä samanaikaisesti esitutkintaa tai turvapaikkatutkintaa. Uhrin maasta poistamista ei saa panna täytäntöön. Toipumisaika on tarkoitettu erityisen pelokkaille tai huonossa kunnossa oleville uhreille, jotka eivät kykene tai halua yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Tarve arvioidaan jokaisen kohdalla yksilöllisesti. (Vastaanottokeskus i.a., 9.)

6 IHMISEN ARVO

6.1 Ihmiskäsitys

Antropologialla tarkoitetaan oppia ihmisestä (Teinonen & Teinonen 2003, 77). Ihmiskäsityksessä on kyse ihmisen olemassaolon tarkastelusta. Monistisesti eli yksiulotteisesti voidaan tarkastella joko ihmisen henkisyyttä tai aineellisuutta. Dualistisessa eli kaksiulotteissa tarkastelussa molemmat puolet otetaan huomioon rinnakkaisina tai vuorovaikutteisina. Riippuen tieteenalasta ihmistä tarkastellaan yleensä jostakin näkökulmasta: kehollisena, tajunnallisena, yhteiskunnallisena, hengellisenä ja niin edelleen. (Niemelä 2002, 87–88.)

Sosiaali- ja terveysalan perusorientaationa on ihmisen psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisvaltaisuus. Kansainvälisessä keskustelussa tähän on liitetty myös spirituaalisuus. Puhutaan spirituaalisesti sensitiivisestä sosiaalityöstä (spiritual social work). Sillä tarkoitetaan hengellisen vakaumuksen kunnioittamista ja ymmärtämistä osana asiakassuhdetta. Uskonto-käsite liittyy uskonoppiin ja sen tulkintaan, kun taas spirituaalisuutta tulkitaan laajemmin. Se käsittää erilaisia yliluonnollisen todellisuuden tunnustavia katsomuksia, ekofilosofisia näkökulmia tai monenlaista eksistentiaalista pohdintaa. Länsimaalaisten työkäytänteiden rationaalisuus voi aiheuttaa maahanmuuttajille syrjäytymisen kokemuksia. (Jokela 2010, 209–210.) Spirituaalisuus voi olla merkittävässä roolissa kokemusten, uskomusten, arvojen ja käyttäytymisen jäsentämisessä (Stewart 2002, 54).

Uskonnollinen ihmiskäsitys eroaa tiedepohjaisesta. Rationaalisen ajattelun sijaan elämää tulkitaan kuvien, metaforien, myyttien, riittien ja symbolien avulla. Ihmiskäsitys liittyy mielekkyysskokemuksiin ja on toisaalta eksistentiaalisesti velvoittava. Ihmisen olemassaololle on päämäärä. Keskeistä on relationaalisuus eli riippuvuus jostain ihmistä suuremmasta ja absoluuttisesta. Rituaalien kautta ihminen mieltää itsensä elämänkaarensa ja yhteisöönsä. (Lindqvist 1998, 30.) Diakonian ihmiskäsitys mukailee sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi kristinuskon korostuksia (Niemelä 2002, 87–88). Kristillisessä ihmiskäsityksessä keskeisiä näkökulmia ovat ihmisen luominen ja lunastus.

6.2 Kristillinen ihmiskäsitys

Lutherin teologiassa ihmiseen kuuluvat henki, sielu ja ruumis. Hän vertasi ihmistä Mooseksen rakennuttamaan ilmestysmajaan, jossa oli kaikkein pyhin, pyhä ja esipiha. Ihmisen henki on kaikkein pyhimmän tavoin suljettu seurakunnalta ja verhottu pimeyteen. Siellä asuu Jumala ja hänen sanansa uskon pimeydessä. Ihminen uskoo, vaikka ei näe. Henkeä valaisee usko, joka synnyttää ihmisessä viisauden käsittää käsittämättömiä ja ikuisia asioita. Sielu on kuin pyhä, jota valaisevat seitsenhaaraiset kyntteliköt. Järjen valaisemana ihminen tietää, ymmärtää, erottaa ja tajuaa aistittavia asioita. Luther liitti sieluun myös luonnolliset affektit kuten vihan, ihmisrakkauden, halun ja kauhun. Ruumista hän vertaa ilmestysmajan esipihaan, joka oli kaikille avoin, ”taivasalla avoin auringon valolle”. Se toteuttaa sielun oivalluksia ja hengen uskoa. (Ghiselli 2006, 73–75.)

Vanhassa Testamentissa hepreankielen *adam* tarkoittaa ihmistä. (Teinonen & Teinonen 2003, 77.) Kristillisen käsityksen mukaan Jumala on luonut ihmisen. Luoja nähdään luomastaan erillisenä ja pyhänä. Ihmisellä on mahdollisuus jumalayhteyteen. Luomiskäsitys tuo olemassaoloon tarkoituksenmukaisuutta ja antaa elämälle itseisarvon. Ihminen on myös moraalisesti vastuussa lähimmäisestään. Toisaalta on olemassa vaikutuksia, jotka tuhoavat elämää ja erottavat ihmisiä toisistaan ja Jumalasta. Syntiinlankeemuksen seurauksena ihmisellä on kapinallinen pyrkimys Jumalasta riippumattomaksi. Hän kieltää olemisensa perustan ja Jumalan kunnian. (Lindqvist 1998, 31–33.) Ihminen menetti viattomuutensa ja tuli kuolevaiseksi. Jumala lähetti Kristuksen maan päälle edustamaan tarkoittamaansa alkuperäistä ihmistä. (Teinonen & Teinonen 2003, 77.)

Kristus kuoli ihmisen vapauttamiseksi synnin, kuoleman ja Perkeleen vallasta. Paavalin kirjeissä puhutaan jo tapahtuneesta lunastuksesta ja vielä edessäpäin olevasta kristittyjen täydestä vapautuksesta. Jo tapahtunut lunastus ilmenee esimerkiksi anteeksisaamisena. Edessäpäin näkyy osana Isä meidän rukousta: ”Päästä meidät pahasta”. Tässä ajassa kristittyjen tulee osallistua ihmiskunnan vapauttamiseen nälästä, sodasta, sorrosta ja hädästä. Samalla he kuitenkin odottavat täydellisempää vapautusta ihmiskunnan perimmäisestä pahasta; synnistä, kuolemasta ja Perkeleen vallasta. (Teinonen & Teinonen 2003, 162–163.)

Raamatun mukaan yhden ihmisen eli Adamin teko toi maailmaan synnin ja synnin mukana kuoleman. Sitä runsaammin yhden ihmisen eli Jeesuksen Kristuksen ansiosta tuli kaikkien osaksi Jumalan armo. Kadotustuomion tilalle ansaittiin vapauttava tuomio. (Room. 5:12, 15.) Syntinen ihminen on Jumalan armon ja rakkauden kohde ja Kristuksen lunastamana arvokas (Hukari 1998, 188.)

Jo Vanhassa Testamentissa käytetään erityisesti kahta lunastukseen viittaavaa hepreankielistä verbiä. Niistä toinen, *padah*, on kauppaoikeuden termi, jota käytetään esimerkiksi puhuttaessa orjan lunastamisesta vieraan vallasta. Toinen verbi, *ga'al*, on perheoikeudellinen termi, joka viittaa aikaisemman omistusoikeuden palauttamiseen. Keskeinen lunastustapahtuma Vanhassa Testamentissa on Israelin kansan vapauttaminen Egyptin orjuudesta. (Teinonen & Teinonen 2003, 161.) Lunastus kertoo Jumalan halusta palauttaa tarkoitettu vapaus ja yhteys. Luomisen ja lunastuksen näkökulmasta löydetään juuri Jumalan ihmiselle antama arvo. Arvo tulee ihmistä suuremmalta, hänen ulkopuoleltaan.

6.3 Ihmiskauppa rikkoo ihmisyyttä

Fysiologis-biologinen elimistö ilmentää ihmisen kehollisuutta. Ihmisen olemassaoloon liittyviä tarpeita ovat esimerkiksi ravinto, happi, vesi, fyysinen suoja, lämpö, lepo ja liikunta. Näiden toteutumattomuus uhkaa yksilön olemassaoloa. Hyvinvointiteoria (*well being*) on keskeinen sosiaalipolitiikassa. Myös kristillisen kirkon piirissä jokapäiväisiin tarpeisiin liittyvät käsitteet ovat tuttuja. (Niemelä 2002, 91.) Jeesus opetti rukoilemaan: ”Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme.” (Matt. 6:11.)

Jeesuksen opettama rukous tunnustaa ihmisen jokapäiväisen elannon tarpeellisuuden. Diakoniatyössä nälkäisten ruokkiminen on keskeistä. Alkuseurakunnan aikana apostolit asettivat palvelijoita toimittamaan ruuan jakamiseen liittyviä tehtäviä (Ap.t. 6:2–3). Osa ihmiskaupan uhrien heikkoja olosuhteita saattaa olla riittämätön mahdollisuus ruokailuun. Ruuan riistämistä käytetään myös kiristämisen keinona hyväksikäyttöön pakottamiseksi. Erään prostituutioon pakotetun uhrin mukaan pahinta ei ollut raiskaaminen, vaan se, että hänen ruokansa hei-

tettiin lattialle kuin koiralle (Rendic 2015, 150). Ruoka on elämän perusehto. Siihen liittyvät rajoitukset ja nöyryytys voidaan tulkita loukkaukseksi olemassaoloa vastaan.

Ihmisen tajunnallisuuteen kuuluvat psyykkisyys, henkisyys ja hengellisyys. Eläimistä poiketen ihmisellä on kyky pyhyiden ja hengellisyyden kokemuksiin. Ihminen kokee itsensä subjektiivisesti. Hänellä on erilaisia tajunnan tiloja, elämyksiä. Elämykset voivat olla uskonnollisia, hartauden ja pyhyiden kokemuksia. Ihmisellä on myös moraalitajunta, käsitys oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta. (Niemelä 2002, 92.) Ihmiskaupan uhrien huumaaminen tai altistaminen huumeille olosuhteiden pakosta ovat loukkaus yksilön tajunnallisuutta vastaan. Uhrin luontaisen vastustelun murtaminen erinäisin keinoin, kuten manipuloinnin, väkivallan tai uhkailun keinoin ovat hänen moraalitajuntaansa kajoamista. Uhrille ei jätetä mahdollisuutta toimia, niin kuin hän kokisi oikeaksi.

Ihmisellä on kyky käsitellä omia vaikeitakin kokemuksiaan. Tajunnan tasolla kaikki tapahtuu ymmärtämisen ja kokemisen kautta. Ihminen kokee maailman kuvan ja kanssaihmiset hänelle kehittyneiden merkityssuhteiden kautta. Reflektoidessaan kokemuksiaan psykoterapiassa ja sielunhoidossa ihminen voi edetä ongelmien käsittelyssään. Mieli voi organisoida uudelleenlaisiksi merkityssuhteiksi, mutta henkinen muutostyö on hidasta. (Niemelä 2002, 93.) Puhuminen ihmiskaupan uhrin murtamisesta kuvastaa hyvin tuhoa, joka tajunnan tasolla on voinut tapahtua. Sielunhoito tai psykoterapia voi auttaa kokemuksista toipumisessa. Pääseminen ihmiskaupan piiristä ei välttämättä tarkoita uhrille normaalia elämää, vaan hidasta ja työlästä eheytymisprosessia.

Toiminnallisuus ja sosiaalisuus kuuluvat ihmisyyteen. Toiminnallisuutta voidaan tarkastella ”elämisen tehtävänä”. Tullakseen toimeen ja säilyäkseen ihminen pyrkii tekemään työtä ja liittymään toisiin ihmisiin. Tämä näkyy esimerkiksi perheen perustamisena, joka voi vaikuttaa suvun jatkamiseen. Sosiaalinen diakonia vastaa ihmisen toiminnallisuuteen ja sosiaalisuuteen. Se on ihmisen auttamista ja tukemista elämän jokapäiväisissä kysymyksissä. (Niemelä 2002, 94.) Diakoniatyön mahdollisuuksia on ohjata ihmisiä yhteyteen, esimerkiksi ryhmiin tai vapaaehtoistoimintoihin. Myös taloudellisissa kysymyksissä auttaminen liittyy

sosiaaliseen diakoniaan, koska köyhyyden ehkäisemisellä voidaan ehkäistä syrjäytymistä. Ihmisten yhdistymistä voidaan tukea myös hengellisesti, esimerkiksi yhteisen hartauden ja jumalanpalveluselämän keinoin.

Ihmiskauppa on synty ihmisen arvokkuutta vastaan. Kristillisessä traditiossa tuomitaan ihmisen ostaminen, myyminen ja vaihtaminen niin kuin tavaraa vaihdetaan. Ihmisellä on oikeus ihmisyytensä koskemattomuuteen, mutta myös velvollisuus huolehtia sen toteutumisesta lähimmäisensä kohdalla. (Franz-Koivisto ym. 2008, 9.) Kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia ovat muun muassa liikkumisen vapaus, oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, oikeus riittävään elintasoon, oikeus sosiaaliturvaan, orjuuden ja pakkotyön kielto sekä kidutuksen kielto (Ihmisoikeudet.net i.a.). Ihmiskauppa loukkaa näitä oikeuksia.

7 KIRKON NÄKÖKULMA

7.1 Kirkko turvapaikkana

Kirkkoturva on kirkon apua ja tukea Suomen säädösten kannalta määrittelemättömässä ja oikeudettomassa asemassa oleville. Sellaisia henkilöitä ovat esimerkiksi ilman virallisia henkilöllisyyspapereita maassa oleskelevat tai kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet. Kidutusten, pahoinpitelyjen ja ihmiskaupan uhrit saattavat hakea apua kirkosta viranomaispelkonsa vuoksi. Seurakunta voi olla yhteyden rakentaja turvaa hakevan ja viranomaisten välillä. Täydentämällä ja tukemalla turvaa hakevien vuoropuhelua viranomaisten kanssa kirkko edistää ihmisoikeuksien toteutumista maahanmuuttopolitiikassa. Kirkkoturva on vahva sosiaalieettinen kannanotto yhteiskunnassamme haavoittuvimmassa asemassa olevien puolesta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.)

Kirkkoturva perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen. Se velvoittaa auttamaan erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Loukkaamaton ja pyhä ihmisarvo kuuluu kaikille. Lähimmäisenrakkauden periaatteen mukaan tarvitsevia autetaan heidän statuksestaan huolimatta. Kirkkoturva toteuttaa kirkon lähetystehtävää, kun kirkko julistaa evankeliumia kulkiessaan apua tarvitsevan rinnalla. Seurakunta on Jumalan armon välikappale. Kirkkoturva on yleiskristillinen käytäntö. Vuosisatojen aikana kirkot ja luostarit ovat tarjonneet fyysistä ja henkistä turvaa hädänalaisille ja eri tavoin vainotuille. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Nykyään Suomessa kirkko turvapaikkana -toiminnan tavoite on lähinnä yhteistyö viranomaisten kanssa (Siivonen ym. 2010, 4).

Kirkkoturvan lähtökohtana on apua tarvitsevan pyyntö. Seurakunta ei hakeudu kirkkoturvatilanteisiin, eikä kirkko mainosta tai tarjoa turvaa julkisesti. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Toisaalta seurakuntien avustamistilanteet ovat saaneet viime aikoina julkisuutta. Erilaisten uskontojen ja kulttuurien konflikteista on paennut ihmisiä enenevässä määrin, mikä on lisännyt myös turvautumista kirkkoon. (Siivonen ym. 2010, 5.)

7.2 Yhteisvastuu 2017

Vuoden 2017 yhteisvastuukampanja pyrkii torjumaan ihmiskauppaa. Keräysvaroja käytetään tukihenkilötoiminnan ja etsivän työn kehittämiseen. Pyrkimyksenä on myös vahvistaa työntekijöiden valmiuksia tunnistaa ja tavoittaa ihmiskaupan uhreja. Varoja käytetään Monika-naiset -liiton, Rikosuhripäivystyksen, Protukipisteen ja Pakolaisneuvonta ry:n kautta. (Yhteisvastuu / Kirkkopalvelut ry i.a.a.) Euroopan pakolaistilanne ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen maiden välillä ovat lisänneet tarvetta ihmiskaupan uhriksi joutuneiden ihmisten auttamiselle ja ennaltaehkäisevälle työlle (Yhteisvastuu / Kirkkopalvelut ry i.a.b.).

Veijolan (2002) mukaan yhteisvastuukeräys on tärkein vuosittain toistuva kirkollinen keräys varattomien auttamiseksi. Suomen kielen sana ”vastuu” on samaa kantaa kuin verbi ”vastata”, jonka varhaisempi muoto on oikeuskielessä käytetty ”edesvastuu”. Sanan käyttö edellyttää tahoa tai oikeutta, jonka edessä ihminen on vastuussa. Nykyään sanaa käytetään laajemmin. (Veijola 2002, 16–17.) Vuoden 2017 yhteisvastuukeräys ei ole vain taloudellisen avun saattamista perille. Se myös kutsuu yhteiseen, julkiseen rintamaan ihmiskauppaa vastaan.

7.3 Diakoniatyön haasteet

Euroopan akuutti pakolaistilanne tuo Suomeen turvapaikanhakijoiden mukana monenlaisia haasteita. Vaaralliset matkareitit saattavat altistaa ihmisiä salakuljettajille ja ihmiskauppiaille. Köyhistä lähtömaista saapuvilla ihmisillä ei välttämättä ole ollut koulutusmahdollisuuksia. Työllistyminen Suomessa saattaa olla hankalaa, mikä lisää haavoittuvuutta joutua työperäisen hyväksikäytön kohteeksi. Maahanmuutto voi eristää kulttuurisesti, kielellisesti ja sosiaalisesti, mikä altistaa ihmiskaupalle. Diakonian tehtävä on etsiä, lievittää ja poistaa ihmisten hätää ja kärsimystä (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.).

Ongelmien syntyä tai jatkuvuutta voidaan ehkäistä diakoniatyössä kohtaamalla turvapaikanhakijoita sekä ohjaamalla heitä yhteyteen ja palveluiden piiriin. Integroitumista voidaan tukea konkreettisilla keinoilla, kuten järjestämällä kieli-

kahviloita, ystäväpalvelua, monikulttuurisia jumalanpalveluksia, vaatejakelua tai vapaaehtoistoimintaa. Kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaista välittämään lähimmäisistä (Kirkkohallitus i.a.). Diakoniatyössä voidaan kantaa tätä tehtävää näyttämällä esimerkkiä oikeanlaisesta toiminnasta ja suhtautumisesta turvapaikanhakijoihin. Turvapaikanhakijoita kohtaavia diakoniatyöntekijöitä tulisi kouluttaa ihmiskaupan tunnistamiseen.

Diakonian tehtävä on myös herätellä yhteiskunnallista ja kansainvälistä vastuuta (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.). Diakoniatyö voi antaa eettisen ja moraalisen äänensä ihmisoikeuksien puolesta. Asioihin voidaan ottaa julkisesti kantaa kirjoittamalla lehtiin ja keskustelupalstoille, antamalla haastatteluita radioon, televisioon ja Internetiin sekä näyttämällä esimerkkiä oikeanlaisesta toimimisesta. Tärkeä vastuu on myös osallistua nimenomaan oikeanlaisen tiedon levittämiseen. Ajankohtaista tietoa saadaan kehittämällä yhteistyötä ihmiskaupan asiantuntijatoimijoiden kanssa. Oikea tieto edistää myös avun kohdentamista todellisiin tarpeisiin.

Diakonia pyrkii auttamaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevia ja niitä, jotka jäävät muun avun ulkopuolelle tai ovat muutoin kestävässä tilanteessa elämässään (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.). Diakoniatyön kautta voidaan tukea ihmiskaupan uhria, jos häntä ei virallisesti tunnisteta ja hänen palvelunsa auttamisjärjestelmässä päättyvät. Haavoittuvassa asemassa olevien hyväksi toimiminen Suomessa ja ulkomailla on koko kirkon tehtävä. Kirkon arvot ovat usko, toivo ja rakkaus. Jeesuksen lupaus tulevaisuudesta tuo toivoa. (Kirkkohallitus i.a.) Kansainvälisen hädän, yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden ja ihmiskaupan uhrien monin tavoin kestävässä tilanteiden keskellä kirkon sanoma toivosta on ainutlaatuinen ja tarpeellinen.

8 OPPAAN TOTEUTUS

8.1 Tarvekartoitus

Otin 28.10.2017 yhteyttä säilöönottoyksikön vastaavaan ohjaajaan tiedustellakseni opinnäyteyhteistyön mahdollisuutta. Kerroin kiinnostuksestani ihmiskaupaan ja tiedustelin työelämäyhteisön kehitystarpeita. Selvisi, että aiheeseen liittyen työyhteisölle olisi hyötyä enemmän kehittämis- kuin tutkimuspainotteisesta opinnäytetyöstä. Sovimme alustavasti ohjaajien käyttöön tarkoitetun ihmiskaupaan liittyvän kansion sisällön päivittämisestä sekä ajankohdasta tarkemmalle tarvekartoitukselle, johon tulisi myös säilöönottoyksikön ohjaaja.

Tapasin säilöönottoyksikön vastaavan ohjaajan ja ohjaajan tarvekartoituksen merkeissä 3.11.2016. Ohjaaja valittiin yhteyshenkilökseni, koska hän on mukana Hapke3-hankkeessa. Hanke keskittyy vastaanottojärjestelmän ja haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden palveluiden kehittämiseen (Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston hankkeet 2016). Opinnäytetyöni ei liity hankkeeseen. Rajasimme produktin kohderyhmäksi säilöönottoyksikön ohjaajat. Hyödynsaajia ovat heidän lisäksi asiakkaat.

Esittelin tarvekartoituksessa alustavan ehdotukseni oppaasta, jossa on tietoa ihmiskaupasta, uhreihin liittyvä osio ja toimintaohjeet ohjaajille. Ajatuksena oli, että opas olisi informatiivinen, mutta selkeä ja helposti tartuttavissa. Rakenteeltaan se olisi kokonaisuudessaan perehdyttävä sekä osittain työvälineenä käytettävä. Tarvekartoituksessa saatujen kehittämis ehdotusten myötä siihen lisätäisiin uhrien tunnistamista edistävä kysymyspatteristo, kaksi tapauskertomusta ja toimintaohje valmiin materiaalin tulostamisesta asiakkaalle tarvittaessa.

8.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tehdä Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajille opas ihmiskaupan uhrien auttamiseksi. Tarkoitus oli laatia oppaaseen kirjalliset toimintaohjeet tilanteisiin, joissa ohjaajilla herää huoli asiakkaan joutumisesta ihmiskaupan uhriksi. Ensimmäinen tavoite on edistää säilöön otettujen ihmiskaupan uhrien pääsyä auttamisjärjestelmään. Toinen tavoite on lisätä säilöönottoyksikön ohjaajien tietoisuutta ihmiskaupasta ja uhrien auttamisesta. Lähtökohdana tavoitteelle oli, etteivät uudet työntekijät tai sijaiset välttämättä tiedä aiheesta. Yhteisön tietoisuutta aiheesta halutaan päivittää. Tärkeä tarvekartoituksessa esiin tullut näkökulma oli, etteivät asiakkaat välttämättä itse tiedä olevansa ihmiskaupan uhreja. Ihmiskaupan uhrin kohtaamista ja työmenetelmien soveltamista koskeva työntekijän epävarmuus voi johtaa jopa asiakastilanteen välttelyyn (Hirvonen 2013, 96). Kirjallisten ohjeiden tavoite on yhtenäistää käytäntöjä sekä helpottaa ja lisätä toimintaa.

8.3 Aikataulu

Esitin opinnäytetyöni suunnitelman seminaarissa 9.11.2016. Suunnitelmää korjattiin ja täydennettiin joulukuun helmikuun aikana. Opettajat hyväksyivät suunnitelman helmikuussa 2017. Ohjaavan opettajan ja yhteistyökumppanin kanssa allekirjoitettiin sopimukset opinnäyteyhteistyöstä. Toimitin tutkimuslupahakemuksen Helsingin kaupungin kirjaamoon 27.2.2017. Käsittelijän mukaan tutkimuslupaa ei tarvittu, koska opinnäytetyöhöni ei kerätty aineistoa. Tutkimuslupahakemus raukesi. Asiasta saa tarvittaessa lisätietoa kirjaamosta. Laadin produktia tammi-maaliskuun aikana. Prosessin aikana pidin yhteyttä työelämäyhteisön yhteyshenkilön kanssa sähköpostitse ja tapaamisin ja pyysin välipalautetta produktista.

Esitin käsikirjoituksen eli opinnäytetyön osan oppilaitoksen seminaarissa 15.3.2017. Työ jätettiin esitarkastukseen 3.4.2017 ja se julkistettiin oppilaitoksen seminaarissa 19.4.2017. Produktia arvioitiin yhteistyökumppanin puolelta määrätyn yhteyshenkilön kanssa 1.4.2017. Alkuperäinen suunnitelma oli esitellä

opas säilöönottoyksikön ohjaajien viikkokokouksessa ja pyytää heitä arvioimaan sitä. Tästä luovuttiin opinnäytetyön aikatauluihin liittyvistä syistä.

8.4 Produktin laatiminen

Pyrin laatimaan oppaasta tiiviin, jotta sen käyttöön olisi matala kynnyks. Jos siinä olisi liikaa sisältöä, se olisi raskas käytettäväksi työvälineenä. Tein oppaan ilmeestä selkeän ja pelkistetyn. Asioiden luettelointi ja esittäminen yhdellä sivulla tai aukeamalla, värien hallittu käyttö, tekstin reunustaminen, asioiden luettelointi tai sanojen korostaminen fonttia lihavoimalla auttavat hahmottamaan asiakokonaisuuksia. Oppaasta toimitetaan yhteistyökumppanille sähköinen versio sen päivittämisen helpottamiseksi. Käyttöversio on kansio, jossa opas on tulostettuna muovitaskuihin. Konkreettinen kansio on helpommin löydettävissä ja kuljetettavissa työpisteessä.

Oppaan sisältö hahmottui tarvekartoituksessa esittelemäni mallin pohjalta. Kirjoitin ihmiskaupasta lyhyen osion, johon tuli myös ihmiskaupan prosessikaavio. Lukija saa helposti yleiskäsityksen aiheesta taulukkoa silmäilemällä. Tarkoitus ei ole antaa syvällistä käsitystä ihmiskaupasta, vaan herättää lukijan kiinnostus aiheeseen. Oppaan lopussa on lähteitä ja lisätietoa -osio, jonka avulla voi löytää lisätietoa haluttaessa tai tarvittaessa. Lisäsin oppaaseen otteen Suomen rikoslaista avatakseni ihmiskaupan määritelmää Suomessa.

Uhreihin viittaavaan osioon lisäsin kuvauksen tyypillisestä ihmiskaupan uhriksi joutumisen prosessista. Sen tarkoitus on auttaa ymmärtämään ihmiskaupan luonnetta ja uhrin kokemia vaiheita. Lisäksi tein luettelon, jossa on esimerkkejä ihmiskaupan seurauksista uhrille. Säilöönottoyksikön ohjaajan on hyvä ymmärtää, millaisista seurauksista säilössä oleva ihmiskaupan uhri saattaa kärsiä. Osiossa on kaksi tapauskertomusta. Toinen on seksiperäisen ja toinen työperäisen hyväksikäytön uhrin tarina. Nämä ovat Suomessa yleisimmin tavattuja ihmiskaupan muotoja. Tapauskertomuksista toinen antaa lukijalle myös käsityksen auttamisjärjestelmän toiminnasta. Lisäsin tapauskertomusten yhteyteen kysymyksiä, jotka herättelevät lukijaa ajattelemaan aihetta.

Seuraavaksi avaan oppaassa keskeisiä termejä liittyen ihmiskaupan uhrin auttamiseen Suomessa. Säilöönottoyksikön ohjaajalla on hyvä olla käsitys oleskeluvasta ihmiskaupan uhriksi joutumisen perusteella sekä ihmiskaupan uhrin toipumis- ja harkinta-ajasta. Oppaan avulla ohjaaja hahmottaa osuutensa auttamisen kokonaisprosessissa, mikä voi motivoida toimimaan. Oppaassa kerrotaan, mitä tarkoitetaan uhrin tunnistamisella ja miten se voi tapahtua. Ohjaajan on hyvä ymmärtää, että ohjaaminen auttamisjärjestelmään saattaa johtaa asiakkaan viralliseen tunnistamiseen ja oikeuksien toteutumiseen.

Säilöönottoyksikön ohjaajat ovat avainasemassa havaitsemassa asioita, jotka voivat johtaa tunnistamistoimintaan. Siksi oppaaseen on lisätty säilöönottoyksikön asiakastyön kannalta relevantteja seikkoja, jotka voivat herättää ohjaajan huolen. Luettelo voi olla merkittävässä roolissa myös, jos ohjaaja kaipaa vahvistusta jo heränneelle huolelleen. Lopussa on linkki, josta löytää tarvittaessa kattavamman listan tunnistamistoiminnan laukaisevista seikoista. Samalla aukeamalla on kysymyspatteristo, jota ohjaaja voi käyttää tukena avuntarpeen kartoittamisessa tai keskustellessaan asiakkaan kanssa.

Viimeinen varsinainen osio ovat toimintaohjeet, yhteystiedot ja tarvittavat lomakkeet. Näistä muodostuu keskeinen työkalu. Toimintaohjeet on kirjoitettu etenemisjärjestyksessä ja niiden tarkoitus on rohkaista toimimaan. Aukeamalla ovat toimintaohjeiden lisäksi yhteystiedot auttamisjärjestelmään, jota ohjaaja voi konsultoida ja jonne asiakkaan kanssa mahdollisesti täytettävät lomakkeet lähetetään. Lomakkeet ovat saatavilla Internetissä, mutta ne on tulostettu kansioon, jotta niistä voi tarvittaessa ottaa kopiot asiakkaan kanssa täytettäväksi. Asiakkaan suostumusta koskeva lomake toimii myös muistutuksena asiakkaan suostumuksen merkityksestä ennen toimintaan ryhtymistä.

8.5 Arviointi

Opinnäytetyötä arvioitiin kohderyhmää edustavan yhteyshenkilön kanssa SWOT-analyysia hyödyntäen. Menetelmä perustuu vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien kartoittamiseen (Opetushallitus i.a.). Osallistuin arviointiin opiskelijana ja työkokemukseni pohjalta.

Produktin vahvuuksia ovat selkeys ja helppokäyttöisyys, jotka edistävät oppaan käyttämistä. Käyttäjinä on myös ohjaajia, jotka eivät puhu suomea äidinkieleenään. Opas on käyttökelpoinen akuuteissa tilanteissa. Toisaalta ohjaaja voi syventää tietojaan perehtymällä siihen silloin, kun hänellä on aikaa. Selkeyden ja sähköisen version ansiosta opasta on helppo päivittää. Produktin vahvuus on myös, että se palvelee yhteiskunnan rakenteita. Suomessa auttamisesta on vastuussa viranomaisjärjestelmä. Opas edistää toimintaa Helsingin säilöönottoyksikön ja auttamisjärjestelmän välillä.

SWOT-analyysiin perustuen arvioimamme heikkoudet eivät liittyneet niinkään oppaaseen, vaan laajempiin rakenteisiin, kuten ohjaajan työnkuvaan ja säilöönottoyksikön luonteeseen. Oppaassa ei ole ohjeita tilanteisiin, joissa asiakasta ei lopulta hyväksytäkään auttamisjärjestelmään. Toisaalta asiakkaan tukeminen siinä vaiheessa kuuluu ohjaajan ammattitaitoon ja työnkuvaan. Toimintaohjeissa on kohta, jossa ohjaajaa varoitetaan lupaamasta asiakkaalle mitään tai antamasta väärää tietoa. Asiakas saattaa silti kokea saaneensa turhaa toivoa avun saamisesta. Säilöönottoyksikön luonteeseen kuuluvat mahdolliset äkkikäännytykset. Tällöin ohjaaja ei välttämättä ehdi toimia ohjeista huolimatta.

Oppaan mahdollisuutena on tasata ihmiskauppaan liittyvää osaamista työyhteisössä. Aiheeseen ei tule suhtautua vain tiettyjen ohjaajien vastuualueena. Osaamisen jakaantuminen tasaisemmin työyhteisössä on merkittävää, koska asiakkaiden tulo ja lähtö säilöönottoyksiköstä on epäsäännöllistä. Jos vuorossa ei ole osaavaa ohjaajaa, avun saanti voi lykkääntyä tai jäädä toteutumatta. Opas voi edistää asiakkaiden oikeuksien toteutumista. Käytännössä tämä tarkoittaa säilöön otettujen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään pääsyn edistymistä, mikä oli opinnäytetyöni tavoite. Opasta on mahdollista soveltaa, tarvit-

taessa pieniä muutoksia tekemällä, myös muussa sosiaali- ja terveysalan työssä. Opas on mahdollista kytkeä osaksi perehdytystä.

Uhkana on, että opas jää käyttämättömäksi. Tätä voidaan ehkäistä esittelemällä ja tiedottamalla. Tarvittaessa voidaan pyytää käyttäjäpalautetta, jonka perusteella opasta voidaan muokata vastaamaan paremmin työyhteisön tarpeisiin. Opas voi jäädä käyttämättömäksi myös, jos aihe ei pysy työyhteisössä ajankoh-
taisena tai oppaan sisältämä tieto vanhentuu. Uhkana on, etteivät ohjaajat koe aihepiirin kuuluvan heille. Kirjalliset toimintaohjeet voidaan kokea velvoittavana muutoksena, jota ei hyväksytä. Uuden käytännön omaksumista voidaan tukea korostamalla aiheen merkitystä työyhteisössä.

9 POHDINTA

9.1 Kehittämisehdotukset

Tarvekartoituksessa puhuttiin asiakkaille tiedottamisesta. Rajaussyistä se jäi näkymään tässä opinnäytetyössä vain toimintaohjeena valmiin materiaalin tuostamisesta asiakkaalle tarvittaessa. Asiakkaille tiedottaminen on kuitenkin tärkeää, koska he eivät aina tiedä olevansa ihmiskaupan uhreja. Jatkossa säilöönottoyksikössä tulisi kehittää toimintaa niin, että asiakkaille jaetaan materiaalia sopivissa tilanteissa. Materiaalia voitaisiin jakaa uusille asiakkaille riippumatta siitä, ovatko he potentiaalisia ihmiskaupan uhreja. Näin voidaan lisätä myös yleistä tietoisuutta ja kulttuuria, jossa ihmiskauppaa ei hyväksytä.

Produktin päivittäminen tulisi nimetä työyhteisössä yhden tai useamman henkilön vastuulle. Päivittäminen voi tarkoittaa esimerkiksi sisällön ajankohtaisuuden tarkistamista tai toimintaohjeistuksen perusteltua muuttamista. Ohjaajilta voidaan pyytää palautetta esimerkiksi viikkokokouksissa. Tämä voi olla tärkeää, jos opas ei jostain syystä ole ollut käytössä. Palautetta on hyvä pyytää myös, jos oppaaseen tehdään muutoksia. Jos oppaaseen tutustuminen halutaan lisätä osaksi perehdytystä, säilöönottoyksikössä voidaan käytännössä lisätä perehdyttävien asioiden luetteloon kohta: ”Ihmiskauppa ja uhrien ohjaaminen auttamisjärjestelmään. Oppaaseen tutustuminen.”

Työyhteisössä on hyvä vahvistaa vakavaa suhtautumista ihmiskauppaan. Suhtautuminen esimiestasolla ja saatu tuki vaikuttavat työyhteisössä vallitseviin asenteisiin. Aiheesta on tärkeää pitää yllä keskustelua. Auttamistilanteista puhumalla voidaan vähentää toimintaan mahdollisesti liittyvää epävarmuutta. Jäetut auttamistilanteet voivat olla työyhteisössä opettavaisia. Keskustelu vahvistaa kokemusta työyhteisön tuesta. Ohjaajalla herännyttä huolta ei saa vähätellä, vaan kaikenlaista toimintaa asiakkaan auttamiseksi on tuettava. Ratkaisevaa ei ole pelkästään rohkaiseva toimintakulttuuri. Ohjaajan ammattivelvollisuuksiin kuuluu auttaa asiakasta, jonka hän epäilee olevan ihmiskaupan uhri.

Työyhteisössä on hyvä keskustella myös ohjaajan vaikutusmahdollisuuksista. Ohjaajilla on mahdollisuus tunnistaa ihmiskauppaan viittaavia seikkoja asiakastyössä ja ohjata asiakas hakeutumaan avun piiriin. Toisaalta säilöönottoyksikön luonne aiheuttaa tilanteita, joissa ohjaajan vaikutusmahdollisuudet jäävät käyttämättä. Ihmiskauppaan viittaavia seikkoja tunnistanut ohjaaja voi kokea auttavana riittämättömyyttä tai turhautumista esimerkiksi, jos asiakasta ollaan käännättämässä tai poistamassa maasta seuraavana päivänä. Tällaisessa tilanteessa ohjaaja voi auttaa asiakasta saamaan tietoa avunsaamisen mahdollisuuksista maassa, johon häntä ollaan käännättämässä.

9.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöni eettisyys alkoi aihevalinnasta. Olin kiinnostunut saamaan tietoa ihmiskaupasta, ja aihe on myös ajankohtainen. Työkokemukseni pohjalta tiesin aiheen olevan tärkeä säilöönottoyksikön toiminnan kannalta. Otin yhteyttä Helsingin säilöönottoyksikköön. Kerroin kiinnostuksestani tehdä kehittämispainotteinen opinnäytetyö ja ehdotin ihmiskauppaan liittyvän kansion sisällön päivittämistä. Minulla oli halu kehittää säilöönottoyksikön työtä ihmiskaupan uhrien hyväksi, ei niinkään tutkia yhteisön toimintaa. Vastaava ohjaaja puolsi kehittämispainotteista työtä ja hyväksyi alustavan ideani. Produktin tarvestaavuus olisi luotettavampi, jos työyhteisön tarpeita olisi ensin selvitetty tutkimalla.

Produktioni tarkoitus oli asiakaslähtöinen, vaikka opas laadittiin työyhteisölle. Prosessin aikana minua motivoi ajatus, ettei yhdenkään säilöön otetun ihmiskaupan uhrin tulisi jäädä vaille apua. Halusin varmistaa, että jokainen säilöönottoyksikön ohjaaja tietää ihmiskaupasta, suhtautuu siihen vakavasti ja voi tehdä parhaansa ohjatakseen uhreja avun piiriin. Tämän pohjalta asetin opinnäytetyölteni konkreettiset tavoitteet, jotta niiden toteutumista oli helppo seurata.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen joutunut ottamaan huomioon roolini sekä opiskelijana että työntekijänä. Tarvekartoitus oli tärkeä tilaisuus yhteistyökumppanin tarpeiden selvittämiseksi. Osallistuin siihen sekä opiskelijan että työyhteisön jäsenen roolista käsin. Työkokemukseni vaikutti esimerkiksi ideaan oppaan ra-

kenteesta. Arvioin pelkistetyn oppaan palvelevan yhteisön tarpeita enemmän kuin suuren tietomäärän. Vastaava ohjaaja toi tarvekartoitukseen esimiesnäkökulman. Lisäksi hänellä ja mukana olleella ohjaajalla on vahva työkokemus Helsingin säilöönottoyksikön ohjaajan työstä. Opiskelijan roolista käsin pohdin erityisesti aiheen rajaamista ja eettisiä kysymyksiä kuten tutkimuslupaa.

Selvitin tarvetta Helsingin kaupungin tutkimusluvalle eri käsittelijöiden kanssa. Lopulta lähetin tutkimuslupa-anomuksen ja opinnäytetyöni suunnitelman liitteineen kirjaamoon. Otin yhteyttä tutkimusluvan käsittelijään tiedustellakseni lupa-asiaa. Selvisi, ettei opinnäytetyössäni ole tutkimuslupaa edellyttäviä seikkoja, joten hakemukseni raukesi. Yhteistyökumppanin ja oppilaitoksen kanssa on allekirjoitettu sopimukset opinnäyteyhteistyöstä.

Opinnäytetyöprosessin aikana pidin yhteyttä yhteistyökumppanin kanssa. Lähetin yhteyshenkilölle sähköpostitse produktin eri versioita. Perustelin valintojani avoimesti ja pyysin palautetta sekä työelämälähtöistä näkökulmaa. Olen pyrkinyt perustelemaan valintojani ja opinnäytetyöni kannalta kriittisiä kohtia rehellisesti ja avoimesti myös kirjallisessa raportissani. Produktin aikana sain siitä palautetta myös oppilaitoksen seminaareissa ja ohjaavilta opettajiltani. Olen ottanut palautteet toteutuksessa huomioon.

Olen käyttänyt opinnäytetyöni teoreettisissa lähtökohdissa virallisjulkaisuja, keskeisten toimijoiden verkkosivuja ja asiantuntijalähteitä. Osaa kirjallisuuslähteistä ei oppilaitoksen seminaarissa pyytämäni palautteen pohjalta pidetty opinnäytetyöhöni sopivina. Olen kuitenkin käyttänyt niitä. Esimerkiksi Rendicin (2015) teos Ihmiskaupan kasvot pohjautuu kirjoittajansa kenttäkokemuksiin, joita arvostan. Hän on hyödyntänyt teoksessaan kansainvälistä kirjallisuutta, asiantuntijaraportteja ja tutkimuksia. Vaikka olen ollut töissä säilöönottoyksikössä, olen tukeutunut raportissani lähteisiin.

Alkuperäinen suunnitelma oli esitellä produkti ohjaajien viikkokokouksessa ja pyytää heitä arvioimaan sitä valmista analyysimenetelmää käyttäen. Aikataulustä arvioin produktia yhteyshenkilön kanssa valmista SWOT-analyysia hyödyntäen. Yhteyshenkilö edustaa kohderyhmää pitkän työkokemuksensa ja

HAPKE3 -hankkeeseen kuulumisen pohjalta. Ohjaajien kokouksessa olisi ollut useampi kohderyhmän edustaja, mikä olisi saattanut lisätä arvioinnin luotettavuutta. Toisaalta ohjaajat eivät olisi vielä tässä vaiheessa olleet oppaan käyttäjiä. Luotettavin arviointi olisi saatu toteuttamalla se myöhemmin vaiheessa, johon mennessä varsinaisia käyttökokemuksia olisi ehtinyt kertyä. Valmiin arviointimenetelmän hyödyntäminen vahvisti useiden eri näkökulmien huomioimista.

Tärkeä opinnäytetyöni luotettavuuteen liittyvä seikka on ollut aiheen rajaaminen ja tavoitteen vaaliminen. Olen prosessin aikana pitäytynyt alkuperäisessä suunnitelmassani laatia oppaasta informatiivinen, mutta selkeä ja helppokäyttöinen. Näiden lähtökohtien sivuuttaminen prosessin aikana olisi voinut uhata produktin tavoitetta edistää säilöön otettujen ihmiskaupan uhrien avun piiriin ohjaamista. Jos kansion sisältö olisi paisunut, se ei välttämättä enää olisi ollut käyttökelpoinen alkuperäiseen tarkoitukseensa.

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessin aikana olen saanut tietoa ihmiskaupasta ja sen uhreihin liittyvistä asioista. Olen oppinut ihmiskäsityksestä ja reflektoinut omaa käsitystäni sosiaalialan ja diakoniatyön ammattilaisena. Ihmiskäsityksen syventämisen kautta ymmärrän kansainvälisiä ihmisoikeuksia syvällisemmin. Ammattilaisena tämä auttaa asettumaan yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien puolelle sekä edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Teoriatiedon pohjalta olen hahmottanut ihmiskaupaan johtavia huono-osaisuuteen ja epätasa-arvoon liittyviä syitä sekä kansainvälisiä toimenpiteitä näiden tekijöiden poistamiseksi ja ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseksi.

Opinnäytetyössäni olen pitänyt esillä asiakkaan etua ja oikeuksia sekä pyrkinyt edistämään toimintaa niiden toteutumiseksi. Olen myös toteuttanut tuotannon työelämälähtöisesti ja saanut kokemuksen kehittämispainotteisesta työskentelestä. Tulevaisuudessa voin käyttää laatimaani opasta työssäni, kehittää sitä ja edistää sen käyttöä. Opinnäytetyössäni olen hahmottanut säilöönottoyksikön ja auttamisjärjestelmän palvelurakenteita sekä keskeistä lainsäädäntöä. Olen poh-

tinut kirkon ja diakoniatyön mahdollisuuksia auttaa ihmiskaupan uhreja sekä verkostoitua asiantuntijatahojen kanssa.

LÄHTEET

- Aaltonen, Milla 2014. Uskaltaako ihmiskaupan uhri hakea apua? Viitattu 4.11.2016. <https://ihmisoikeusliitto.fi/uskaltaako-ihmiskaupan-uhri-hakea-apua/>. Tuloste tekijän hallussa.
- Allinen-Calderon, Nnenna; Kanervo, Marianna & Nurmi, Reet 2011. Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksissa. Helsinki: Monika-Naiset liitto.
- Essayah, Sari 2016. Ihmiskauppa on maailmanlaajuista – valokeilassa Eurooppa. Teoksessa Merja Saarni (toim.) Orjuus tänään. Näkökulmia ihmiskauppaan. Keuruu: Aikamedia Oy, 52–59.
- Euroopan unionin virallinen lehti 2011. Viitattu 14.3.2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=FI>
- European commission 2014. Commission Staff Working Document. Mid-term report on the implementation of the EU strategy towards the eradication of trafficking in human beings. Viitattu 8.3.2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014SC0318&from=FI>.
- Eurostat, European commission 2013. Methodologies and working papers. Trafficking in human beings. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Viitattu 14.3.2017. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-is-new/news/news/2013/docs/20130415_thb_stats_report_en.pdf.
- Franz-Koivisto, Larissa; Hukari, Anna; Jääskeläinen, Kati; Kantanen, Maria; Laihila, Marja-Liisa; Nguyen, Riina & Suomalainen, Nina 2008. Ihmiskauppa – nykyajan orjuutta. Ihmiskaupan vastustaminen kirkkojen työssä. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja LXXIX. Helsinki: Suomen ekumeeninen neuvosto. Viitattu 8.3.2017. http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/ihmiskauppa_2007.pdf
- Ghiselli, Anja 2006. Martti Lutherin perintö ja hengellinen ohjaus psykokirkon aikakaudella. Teoksessa Heikki Kotila (toim.) Hengellisen ohjauksen kirja. Helsinki: Kirjapaja, 70–86.

- Helsingin kaupunki i.a. Metsälän vastaanottokeskus. Säilöönottoyksikkö. Viitattu 13.5.2016. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajien-tuet-ja-palvelut/vastaanottokeskukset/metsalan-vastaanottokeskus/sailoonottoyksikko>.
- Hirvonen, Johanna 2013. Sosiaalityö ja ihmiskauppa. Kuntouttavan työn käytännöt Suomessa ja Venäjällä. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Hoikkala, Ville 2016. Ihmiskauppa rikoksena. Teoksessa Merja Saarni (toim.) Orjuus tänään. Näkökulmia ihmiskauppaan. Keuruu: Aikamedia Oy, 40–44.
- Hukari, Ari 1998. Lähimmäisen auttaminen islamin ja kristinuskon näkökulmasta. Teoksessa Antti Elenius ja Kari Latvus 2007 (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Tekijät ja Kotimaa-Yhtiöt Oy / Kirja-paja, 179–194.
- Ihmisoikeudet.net i.a. Opi ihmisoikeuksista. Viitattu 9.3.2017. <http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeuksien-sisalto/>.
- Jokela, Ulla 2010. Spirituaalinen sensitiivisyys. Muutosvoima sosiaalialan työssä. Teoksessa: Terhi Laine, Susanna Hyväri ja Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Joutsenon vastaanottokeskus i.a. Esitys ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Lomake. Viitattu 14.11.2016. http://www.ihmiskauppa.fi/files/150/ESITYS_AUTTAMISJARJESTELMAAN_suostumus_ja_ohje.pdf
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta 2006/71. Viitattu 10.2.2017. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060071/20060071_2.

- Kirkkohallitus i.a. Kohtaamisen kirkko – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Viitattu 2.4.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2656A1>.
- Kopperi, Kari 2007. Miksi rakastaa lähimmäistä? Luterilaisen diakonian teologian lähtökohtia. Teoksessa: Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 143–157.
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/746, 17.6.2011. Viitattu 9.3.2017. <https://www-edilex-fi.anna.diak.fi/lainsaadanto/20110746>.
- Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 2002/116, 15.2.2002. Viitattu 4.11.2016. <https://www-edilex-fi.anna.diak.fi/lainsaadanto/20020116?allWords=s%C3%A4il%C3%B6laki&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=90005>.
- Latvus, Kari & Elenius, Antti 2007. Lähtökohtia. auttaminen, diakonia ja teologia. Teoksessa Antti Elenius ja Kari Latvus 2007 (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Tekijät ja Kotimaa-Yhtiöt Oy / Kirjapaja. 11–33.
- Lehelmä, Katriina 2016. Ihmiskauppa vahingoittaa monin eri tavoin. Teoksessa Merja Saarni (toim.) Orjuus tänään. Näkökulmia ihmiskauppaan. Keuruu: Aikamedia Oy, 118–128.
- Lindqvist, Martti 1998. Kristillinen ihmiskäsitys. Teoksessa: Kirsti Aalto, Martti Esko ja Matti-Pekka Virtaniemi (toim.) Sielunhoidon käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 29–43.
- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa: Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä ja Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 87–103.
- Opetushallitus i.a. Swot-analyysi. Viitattu 7.11.2016.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen piippiaseura.
- Raamattu. Yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1933/1938 käytäntöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen piippiaseura.
- Rendic, Pia 2015. Ihmiskaupan kasvot. Ryttylä: Kustannus Oy Uusi tie.

Rikoslaki 1889/39, 19.12.1889. Viitattu 8.3.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L25>

Roth, Venla 2011. Näkymättömät uhrit. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tunnistaminen. Lakimies 109 (5).

Ruohomäki, Olli 2016. Ihmiskauppa on orjuuden moderni muoto. Teoksessa Merja Saarni (toim.) Orjuus tänään. Näkökulmia ihmiskauppaan. Keuruu: Aikamedia Oy, 46–49.

Ruokonen, Saara 2016. Kokemusten kautta verkostoon. Teoksessa Merja Saarni (toim.) Orjuus tänään. Näkökulmia ihmiskauppaan. Keuruu: Aikamedia Oy, 22–29.

Selvitys säilöönoton vaihtoehtoista 2014. Helsinki: Sisäministeriö. Viitattu 31.3.2017. https://www.edilex.fi/julkaisuja_internetissa/14571.pdf.

Siivonen, Teuvo; Taipale, Ulla; Leino, Kirsi; Lehikoinen, Jouni; Saarela, Tiina; Karhunen, Tapio & Laihia Marja-Liisa 2010. Kirkko turvapaikkana. Opas seurakunnille. Helsinki: KDY. Viitattu 16.1.2017. [http://www.sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/21297824E22C9061C22577580028EA55/\\$FILE/Kirkko_turvapaikkana_-opas_seurakunnille.pdf](http://www.sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/21297824E22C9061C22577580028EA55/$FILE/Kirkko_turvapaikkana_-opas_seurakunnille.pdf).

Sisäasiainministeriö 2011. Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman toimenpanon arviointi sekä suositukset ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi. Julkaisuja 17/2011. Viitattu 14.2.2017. <http://www.ihmiskauppa.fi/files/50/Arviointiraportti.pdf>.

Stewart, Bruce 2002. Spirituality and culture. Challenges for competent practice in social work. Teoksessa: Mary Nash ja Bruce Stewart (toim.) Spiritual social care. Contributing to personal and community well-being. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. Viitattu 2.2.2017. <http://site.ebrary.com.anna diak.fi:2048/lib/diak/reader.action?docID=10064418>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a. Kirkkoturva. Viitattu 16.1.2017. <http://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Kirkkoturva>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b. Diakonia. Viitattu 2.4.2017. <http://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Diakonia>.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.a. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Viitattu 14.11.2016.

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa/auttamisjarjestelma.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.b. Uhrin tunnistaminen. Viitattu 6.11.2016.

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa/uhrin_tunnistaminen.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.c. Tunnistamisen vaikeus. Viitattu 14.11.2016.

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa/uhrin_tunnistaminen.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.d. Viitattu 10.2.2017. Mitä on ihmiskauppa?

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_apua/olenko_ihmiskaupan_uhri.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.e. Haetko apua? Viitattu 10.2.2017. http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_apua.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.f. Haetko tietoa? Viitattu 14.2.2017. http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.g. Ihmiskaupan uhrien auttaminen. Viitattu 10.2.2017.

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_apua/kuka_voi_auttaa_minua.

Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä i.a.h. Ihmiskaupan uhrin oleskelupa sekä toipumis- ja harkinta-aika. Viitattu 21.3.2017.

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa/oleskeluoikeus_ja_vapaaehtoinen_paluu.

Teinonen, Seppo A. & Teinonen, Riitta 2003. Ajasta ylösnousemukseen. Sata sanaa teologiaa. Helsinki: Kirjapaja.

Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston hankkeet 2016. Viitattu 7.11.2016.

http://www.intermin.fi/download/65945_amif_hankelista_2015.pdf?f2ea335d1a7ed388.

Ulkomaalaislaki 2004/301, 30.4.2004. Viitattu 4.11.2016. <https://www-edilex-fi.anna diak.fi/lainsaadanto/20040301?allWords=ulkomaalaislaki&of fset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=90000#O0L7>.

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime 2014. UNODC marks first human trafficking day with call for countries to step up fight against this crime. Viitattu 31.3.2017.

<http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2014/July/unodc-marks-first-human-trafficking-day-with-call-for-countries-to-step-up-fight-against-this-crime.html>.

Vastaanottokeskus i.a. Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminta 1.7.2015 alkaen. Tuloste tekijän hallussa.

Veijola, Timo 2002. Diakonian juuret Raamatussa. Teoksessa: Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä ja Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja, 13–34.

Vähemmistövaltuutettu 2014. Kansallisen ihmiskaupparaportoin kertonus 2014. Arvio ihmiskaupan vastaisen toiminnan tilasta ja seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisesta rikosprosessissa. Viitattu 12.12.2016.
https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10854/55526_ihmiskauppa_raportti_2014_fin_web.pdf/20fe062b-64c0-4e31-82e1-30cc3ef9392e.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2016. Lausunto ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskeneen lainsäädäntömuutoksen vaikutuksista sekä ihmiskaupan uhrien auttamisessa ja tunnistamisessa ilmenevistä mahdollisista puutteista. Viitattu 10.2.2016.
<https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10826/Lausunto+ihmiskaupan+uhrien+auttamisj%C3%A4rjestelm%C3%A4%C3%A4+koskeneen+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6muutoksen+vaikutuksista/0ff12160-eb63-4d43-9af6-58e25a0d185d>.

Yhteisvastuu / Kirkkopalvelut ry i.a.a. Yhteisvastuu 2017 torjuu ihmiskauppaa. Viitattu 2.4.2017. <https://www.yhteisvastuu.fi/kampanja/>.

Yhteisvastuu / Kirkkopalvelut ry i.a.b. Ihmiskauppa – vakava ihmisoikeusloukkaus. Viitattu 2.4.2017. <https://www.yhteisvastuu.fi/ihmiskauppa-vakava-ihmisoikeusloukkaus/>.

LIITE 1: Tarvekartoitus.

TARVEKARTOITUS

- **Kehittämistarve ja aiheen raja**
  - Säilöönottotoyksikön ohjaajien käyttöön tarkoitettu ihmiskauppaan, uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen liittyvä kansio tulisi päivittää
  - Ihmiskauppaan liittyvä osaaminen osaksi perehdytystä
- **Toimintaympäristö ja yhteistyökumppanin osallistuminen**
  - Toimintaympäristönä Helsingin säilöönottotoyksikkö
  - Ohjaajan / yhteyshenkilön määrittäminen
- **Alustavat tavoitteet**
  - Helsingin säilöönottotoyksikön ohjaajilla on tietoa ihmiskaupasta ja uhrin tunnistamisesta sekä toimintaohjeet uhrien auttamiseksi
  - Ihmiskauppaan liittyvä sosiaalialan osaaminen saadaan osaksi perehdyttämissuunnitelmaa
  - Säilöön otettujen ihmiskaupan uhrien tunnistetuksi tuleminen ja pääsy auttamisjärjestelmään lisääntyy
- **Arvioinnin toteuttaminen**
- **Yhteistyökumppanin toiveet tuotoksen suhteen**

LIITE 2: Produktin arviointilomake.

Vahvuudet	Heikkoudet
Mahdollisuudet	Uhkat

LIITE 3: Produkti.

IHMISKAUPPA

JA

UHRIEN OHJAAMINEN AUTTAMISJÄRJESTELMÄÄN

Laura Lindeman

SISÄLLYS

1 MITÄ ON IHMISKAUPPA?.....	Error! Bookmark not defined.
2 SUOMEN RIKOSLAKI	Error! Bookmark not defined.
3 IHMISKAUPAN UHRIT	Error! Bookmark not defined.
Tyypillinen uhriksi joutumisen prosessi	Error! Bookmark not defined.
Seuraukset uhrille.....	Error! Bookmark not defined.
Itä-eurooppalaisen naisen tarina	Error! Bookmark not defined.
Vietnamilaisen Phongin tarina.....	Error! Bookmark not defined.
4 UHRIN AUTTAMINEN SUOMESSA	Error! Bookmark not defined.
Oleskelulupa ihmiskaupan uhrille	Error! Bookmark not defined.
Toipumisaika	Error! Bookmark not defined.
Harkinta-aika	Error! Bookmark not defined.
Uhrin tunnistaminen	Error! Bookmark not defined.
5 TOIMINTAOHJEET	Error! Bookmark not defined.
6 YHTEYSTIEDOT	Error! Bookmark not defined.
7 LOMAKKEET	Error! Bookmark not defined.
Esitys ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään	Error! Bookmark not defined.
Suostumus ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään hakeutumiseen .	Error! Bookmark not defined.
LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOA.....	Error! Bookmark not defined.

Tämän oppaan tarkoitus on
antaa sinulle käsitys ihmiskaupasta,
herätellä ajatuksiasi
ja auttaa sinua toimimaan.

Löydät oppaasta yleistietoa ihmiskaupasta
ja sen uhreista sekä
vinkkejä ja linkkejä lisätiedon löytämiseksi.

Lopussa on toimintaohjeet tilanteisiin,
joissa sinulla ammattilaisena
herää huoli asiakkaasi joutumisesta ihmiskaupan uhriksi.

1 MITÄ ON IHMISKAUPPA?

Millaisia käsityksiä tai ajatuksia sinulla on ihmiskaupasta?

Ihmiskauppa on nykyajan orjuutta. Useimmiten tekijöiden tarkoitus on hyötyä uhreista taloudellisesti. Uhrien pakottaminen tapahtuu yleensä suunnitelmallisena prosessina fyysistä väkivaltaa ja psyykkisiä painostuskeinoja käyttäen.

Ihmiskaupalla on erilaisia muotoja. Seksiperäinen ihmiskauppa on pakottamista prostituutioon, pornografian tuotantoon tai seksiviihteeseen. Työperäinen ihmiskauppa on pakottamista työhön ilman vapaa-aikaa, huonolla palkalla ja heikoissa olosuhteissa. Muita muotoja ovat esimerkiksi elimillä ja kudoksilla käytävä kauppa tai pakottaminen avioliittoon, adoptioon, kerjäämiseen ja rikollisuuteen.

Ihmiskauppa voi olla maansisäistä tai kansainvälistä. Kansainvälisen ihmiskaupan maat jaetaan kolmeen kategoriaan: lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaat. Ihmiskauppa voi liittyä ihmissalakuljetukseen, laittomaan maahantuloon tai maassa oleskeluun, luvattomaan työntekoon tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Ihmiskauppa on maailmanlaajuinen ongelma, joka koskettaa miljoonien ihmisten elämää. Miehiä, naisia ja lapsia pakotetaan hyväksikäytettäväksi. Ihmiskauppa tekee heistä hyödykkeitä kaupankäyntiin, jota ylläpitää kysyntä. Jokainen voi tehdä osansa ihmiskauppaa vastaan. Mitä sinä työntekijänä voit tehdä?

Kansainvälisen määritelmän mukaan ihmiskaupan prosessi jaetaan kolmeen vaiheeseen: mitä tapahtuu, kuinka ja miksi.

Mitä tapahtuu? Rikollinen toiminta	Kuinka? Keinot	Miksi? Ihmiskaupan muodot
Värväys Kuljettaminen Siirto Harhaanjohtaminen Ihmisten vastaanottaminen	Väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen Muu pakottaminen Sieppaaminen Petos Harhauttaminen Vallan tai aseman hyödyntäminen	Seksiperäinen ihmiskauppa Lapsiin kohdistuva seksiturismi Työperäinen ihmiskauppa Elinten ja kudosten myyminen Laittomat adoptiot Informaatioteknologian avulla tapahtuva virtuaalinen ihmiskauppa Pakkoavioliitot Rikollisuuteen pakottaminen

(Rendic 2015, 18–19)

2 IHMISKAUPAN UHRIT

Tyypillinen uhriksi joutumisen prosessi

Ihmiskaupan prosessit ovat tapauskohtaisia, mutta uhriksi päätyemisessä on tunnistettu tiettyjä säännönmukaisuuksia. Yleensä prosessi etenee seuraavasti:

1. Haavoittuvuus

Prosessille altistavia haavoittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi köyhyys, lapsuuden seksuaalinen hyväksikäyttö tai huono itsetunto.

2. Rekrytointi

Rekrytointiin liittyy yleensä jonkinlainen houkutin tai pakko. Houkutin voi olla esimerkiksi valeavioliitto tai mahdollisuus opiskella ulkomailla. Pakko voi olla esimerkiksi uhkailua, vallankäyttöä tai kidnappaus.

3. Harhauttaminen, petos

Annetaan valheellinen käsitys työn luonteesta, palkkatasosta tai asuinolosuhteista. Todellisuus selviää vasta matkan aikana tai päämäärässä.

4. Kuljetus

Voi tapahtua eri kulku-neuvoilla, eikä välttämättä tarkoita maantieteellisesti suurta liikkumista. Tarvittavat dokumentit saattavat olla väärennetyjä tai korruptoituneiden viranomaisten laatimia. Uhrit saatetaan myydä ja ostaa useita kertoja ennen lopullista päämäärää.

5. Valmistelu, uhrin murtaminen

Uhrin vastustelu pyritään murtamaan. Tätä tapahtuu esimerkiksi manipuloimalla, pelottelemalla, raiskaamalla, väkivallalla, unen ja ruuan riistämällä, sosiaalisista suhteista eristämällä ja uhrin läheisiä uhkailemalla.

6. Hallinta ja kontrollointi

Uhrit tehdään monin tavoin riippuvaisiksi ihmiskauppiaiden olemassaolosta. Henkilöllisyystodistukset saatetaan takavarikoida. Kuljetettu uhri joutuu eristetyksi kielellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Myös aiheutettu huumeriippuvuus tai rikollisuuteen pakottaminen erottavat normaali elämästä. Uhreja saatetaan kiduttaa, pahoinpidellä ja raiskata tai pakottaa silminnäkijäksi tai tekijäksi sellaiseen. Joskus uhrin ainoa keino päästä pois uhrin asemasta on tulla itse ihmiskaupan tekijäksi.

7. Ahdistavat elinolot

Voi tarkoittaa pienen tilan jakamista, nukkumista lattialla, tarpeiden tekemistä nurkkaan, voimakkaasti seksualisoitunutta ympäristöä, pakotettuja suojaamattomia yhdyntöjä tai unen ja ruuan rajoittamista. Hygienian ylläpitoon ja terveyspalveluihin ei välttämättä anneta mahdollisuutta.

8. Hyväksikäyttö ja ihmisoikeuksien äärimmäinen loukkaaminen

Osa uhrien jokapäiväistä elämää ovat nöyryytys, häpeä ja pelko. Heitä kohdellaan kauppavarana, joka vastaa rahaa. Kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin kirjattuja oikeuksia, joita ihmiskauppa rikkoo, ovat esimerkiksi liikkumisen vapaus, oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, oikeus riittävään elintasoon, orjuuden ja pakkotyön kieltä sekä kidutuksen kieltä.

Seuraukset uhrille

Ihmiskaupan vaikutukset uhriin voivat olla lyhyt- ja pitkäaikaisia. Seurauksiin vaikuttavat esimerkiksi uhrin ikä ja tausta sekä ihmiskaupan muoto ja kesto. Seurauksia voivat olla esimerkiksi:

- Huumeriippuvuus
- Sukupuolitaudit
- Mielenterveysongelmat
- Itsetuhoisen käyttäytymisen erilaiset ilmenemismuodot
- Yhteiskunnan ulkopuolelle eristäytyminen
- Syyllisyyden tunne
- Post-traumaattinen stressireaktio
- Masennus
- Hermostuneisuus
- Syömishäiriöt
- Univaikeudet
- Viranomaispelko

Itä-eurooppalaisen naisen tarina

Tämä tarina on kuvitteellinen, mutta se voisi olla tosi. Naisen tarina on tyyppi-esimerkki Suomessa tapahtuvasta ihmiskaupasta ja pohjautuu auttamisjärjestelmän työntekijöiden kokemuksiin.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän neljä työntekijää keskittyy toimistoihinsa Konnunsuon vastaanottokeskuksen tiloissa Lappeenrannassa, kun päivystyspuhelin soi. Puhelu tulee Helsingin poliisilta, joka kertoo aloittaneensa rikostutkinnan ihmiskaupasta. Yksi epäillyistä tekijöistä on pidätettynä. Epäillyn rikoksen uhria, nuorta itäeurooppalaista naista on kuultu useita tunteja. Naisen suostumuksella poliisi esittää häntä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Poliisi kertoo, että nainen on tuotu Suomeen noin kaksi viikkoa sitten. Hänelle oli luvattu töitä helsinkiläisestä ravintolasta tarjoilijana tai tanssijana. Todellisuudessa hänen on pitänyt myydä seksipalveluita helsinkiläisessä hotellissa. Rikoksen jäljille päästiin hotellin ilmoitettua poliisille epäilyttävästä toiminnasta.

Auttamisjärjestelmän työntekijä keskustelee poliisin kanssa naisen kiireellisistä avun tarpeista. Naisella ei ole asuntoa eikä rahaa. Hän on fyysisesti ja psyykkisesti huonossa kunnossa. Hän on pelokas, mutta haluaa apua viranomaisilta. Kiireellisen avun tarpeen vuoksi hänet otetaan Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään suullisella päätöksellä. Poliisilta pyydetään arvioita asiakkaaseen kohdistuvasta turvauhasta. Vielä ei ole tarkkaa kuvaa kaikista rikokseen liittyvistä tekijöistä. Ei tiedetä, kuinka organisoidusta rikollisuudesta on kysymys eikä rikoksen tekijöiden olinpaikkaa. Poliisi suosittelee, että mahdollinen turvallisuusuhka otetaan huomioon naisen majoitusta järjestettäessä.

Auttamisjärjestelmä pitää palaverin. Koska asiakkaalla ei ole Suomessa kotikuntaa, palveluiden järjestämisvastuussa on auttamisjärjestelmä. Asiakas tarvitsee akuutisti turvallisen majoituksen, psykososiaalista tukea ja perustoimeentulon. Sopiva majapaikka järjestyy ympärivuorokautista tehostettua turvakoti-asumista tarjoavalta palveluntuottajalta, jonka kohderyhmänä ovat ihmiskaupan uhriksi joutuneet naiset lapsineen. Turvakodissa on tilaa. Poliisin ja turvakodin kanssa sovitaan asiakkaan turvallisesta siirtymisestä turvakotiin.

Seuraavana aamuna auttamisjärjestelmän sosiaaliohjaaja ja tarkastaja matkustavat tapaamaan asiakasta. Tapaamisessa käytetään puhelintulkkausta. Nainen on hermostunut ja tapaamisen alussa hyvin varautunut. Hän kertoo pelkäävänsä kotimaassaan olevan pienen lapsensa puolesta. Selviää, että rikoksen tekijät ovat uhkailleet vahingoittavansa lasta, jos nainen puhuu poliisille. Hän haluaisi soittaa kotimaahansa ja varmistaa, että isovanhempien luona hoidossa oleva lapsi on kunnossa. Poliisi antaa luvan kotimaanpuheluun. Lapsi on kunnossa.

Asiakas kertoo, että kotimaassaan hän työskenteli eroottisena tanssijana yökerhossa. Työpaikalla eräs nainen lähestyi häntä ja kertoi mahdollisuudesta työskennellä tarjoilijana tai tanssijana Suomessa hyvällä palkalla. Nainen oli saanut asiakkaan vakuuttumaan, että tilaisuus on ainutlaatuinen ja työtarjoukseen kannattaa tarttua. Asiaa mietittyään asiakas oli sopinut määräaikaisesta puolen vuoden työstä. Hän ajattelee palaavansa kotimaahan pestin päätyttyä. Nainen kertoo uskoneensa, että voisi puolen vuoden aikana saada säästöön rahaa ja turvata oman ja lapsensa tulevaisuuden kotimaassa.

Miespuolinen saattaja ajoi naisen Keski-Euroopan halki autolla Suomeen. Perille päästyä nainen on majoitettu hotelliin ja hänelle on kerrottu, että hänen tehtävänsä on myydä seksipalveluita. Seksin ostajia on noin kymmenen joka päivä. Nainen on joutunut tekemään mitä on käsketty. Nainen puhuu vain omaa äidinkieltään. Hän ei hahmota, missä päin Eurooppaa Suomi sijaitsee, eikä tiedä Suomesta mitään. Saattaja on pelotellut häntä Suomen viranomaisilla. Hänen mukaansa nainen oleskelee Suomessa laittomasti. Nainen pelkää. Saattaja on käyttäytynyt häntä kohtaan aggressiivisesti, huutanut ja ollut väkivaltainen.

Nainen on itkuinen. Hän häpeää, että on ollut hyväuskoinen ja tullut hyväksikäytetyksi. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän työntekijät kertovat, ettei tapahtumista tarvitse kertoa enempää kuin itse haluaa. Auttamisjärjestelmän työntekijät kuuntelevat, mutta eivät tutki tai selvitä itse rikosta. Naisen kanssa keskustellaan siitä, että Suomessa viranomaisia ei tarvitse pelätä. Asiakas ei ole syyllistynyt mihinkään rikokseen, vaan on itse vakavan rikoksen uhri. Poliisi pyrkii saamaan tekijät kiinni ja vastuuseen tekemästään rikoksesta. Asiakkaalle kerrotaan hänen oikeudestaan saada oikeusavustaja valtion varoista.

Nainen kertoo auttamisjärjestelmän työntekijöille terveysongelmistaan. Hän ei ole viime viikkoina juuri syönyt eikä nukkunut. Hän näkee painajaisia. Hän on huolissaan mahdollisista sukupuolitaudeista, sillä osa seksinostajista on vaatinut suojaamatonta seksiä. Auttamisjärjestelmän sosiaaliohjaaja keskustelee asiakkaan terveydentilaan liittyvistä seikoista Joutsenon vastaanottokeskuksen vastaavan terveydenhoitajan kanssa, joka varaa asiakkaalle ajan terveystarkastukseen fyysisen ja psyykkisen terveydentilan arvioimista varten.

Lääkäri ohjaa naisen edelleen psykiatrille. Aloitetaan lyhytkestoinen terapia. Nainen jatkaa asumista turvakodissa. Hänelle nimetään auttamisjärjestelmästä vastuusosiaaliohjaaja, joka tekee yhdessä hänen ja hänet majoittavan turvakodin työntekijöiden kanssa henkilökohtaisen asiakassuunnitelman. Asiakkaalle myönnetään vastaanottorahaa. Päivittäisen arjen tuen sekä psykososiaalista tukea hän saa turvakodin henkilökunnalta.

Naisen vointi ja tunnetilat vaihtelevat, samoin suunnitelmat tulevaisuudesta. Psyykkiset ongelmat ja ahdistus näkyvät muun muassa niin, että nainen viiltelee itseään. Välillä hän haluaisi palata kotimaahansa mahdollisimman pian, unohtaa kaikki tapahtumat ja kieltää koko rikosprosessin, välillä hän taas haluaa ehdottomasti saada tekijät vastuuseen ja todistaa heitä vastaan oikeudessa. Hän ikävoi lastaan ja tuntee saavansa apua terapiasta, mutta kokee raskaaksi sen, ettei voi käydä terapiakeskusteluja omalla äidinkielellään ilman tulkkausta.

Auttamisjärjestelmän työntekijä pyrkii yhdessä turvakodin henkilökunnan kanssa kannustamaan naista siihen, että hän jäisi Suomeen siksi aikaa, että oikeudenkäynti saadaan käytyä. Oikeusavustaja selvittää hänelle, mitä Suomesta poistuminen kesken rikosprosessin tarkoittaa hänen omien oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Nainen päättää jäädä Suomeen oikeudenkäsitteilyyn saakka. Auttamisjärjestelmän työntekijät auttavat häntä jättämään oleskelulupahakemuksen.

Poliisi tekee yhteistyötä asiakkaan kotimaan viranomaisten kanssa ja päätekijä pidätetään ja luovutetaan Suomeen. Asia etenee syyttäjälle ja syytteet nostetaan ihmiskaupasta. Nainen toivoo oikeudenkäyntiin tukihenkilöä, jonka hankimisessa auttamisjärjestelmä auttaa. Käräjäoikeus tuomitsee tekijät ihmiskaupasta ja tekijät määrätään maksamaan naiselle kärsimyskorvauksia.

Rikoksesta tuomitut valittavat tuomiosta hovioikeuteen. Naisen on vaikea ymmärtää oikeusavustajan ja auttamisjärjestelmän työntekijän selvitystä siitä, miksi mahdollisten kärsimyskorvausten saaminen kestää vielä pitkään. Oikeuskäsittely on naiselle raskas. Hänen psyykkinen vointinsa romahtaa oikeudenkäsitteilyn jälkeen hetkellisesti. Käräjäoikeuden käsittelyn jälkeen hän päättää palata kotimaahansa. Hän kertoo olevansa valmis tulemaan mahdolliseen hovioikeuden käsittelyyn Suomeen. Auttamisjärjestelmästä otetaan yhteyttä naisen kotimaassa ihmiskaupan uhreja avustavaan järjestöön. Auttamisjärjestelmä myöntää naiselle vapaaehtoisen paluun tuen. Nainen peruu oleskelulupahakemuksensa.

Nainen ei ole koskaan matkustanut lentäen ja pelkää, ettei osaa kielitaidottomana toimia lentokentällä. Auttamisjärjestelmästä otetaan yhteyttä Helsinki-Vantaan lentokentälle rajavartiolaitokseen ja pyydetään virka-apua. Päädytään siihen, että auttamisjärjestelmän sosiaaliohjaaja matkustaa asiakkaan kanssa lentokentälle ja asiakas voidaan saattaa turvatarkastusten läpi portille saakka. Kotimaassa naista on vastassa paikallinen ihmiskaupan uhreja auttava taho, ja nainen majoittuu aluksi tuetussa ensikodissa. Auttamisjärjestelmän asiakkuus päättyy, kun asiakas poistuu Suomesta. Asiasta tehdään kirjallinen päätös.

(Tolpo, Antje 13.11.2015.)

Mitä naisen tarina sinussa herätti?

Vietnamilaisen Phongin tarina

Vietnamilainen Phong saapui Suomeen reilut viisi vuotta sitten. Sukulaispariskunta oli saapunut Suomeen 15 vuotta aiemmin niin sanottuina Vietnamin venepakolaisina ja perustanut ravintolan. He tarjosivat Phongille mahdollisuutta työskennellä Suomessa ja ansaita rahaa. Ruoan ja oman huoneen sisältävän majoituksen kerrottiin olevan ilmaisia. Palkkakin kuulosti Phongin mielestä kohtuulliselta. Hän tarttui tarjoukseen ansaitakseen rahaa vaimolleen, tuolloin nelivuotiaalle tyttärelleen sekä isälleen.

Phong saapui Suomeen syyskuun viimeisenä päivänä ja työt ravintolassa alkoivat heti seuraavana päivänä. Phong oli palkattu ravintolaan apukokiksi, mutta hänen tuli tehdä kaikkia ravintolan töitä, joita eteen tuli. Hänen tuli myös selvittää itsenäisesti ruoka-annoksen valmistamisesta. Työ oli raskasta ja työpäivät olivatkin odotettua pidempiä, noin 14-tuntisia. Työpäivät alkoivat aamuisin kello yhdeksän. Iltaisin ravintola sulkeutui kello 22, mutta sulkemisajan jälkeen Phongin täytyi vielä valmistaa tofua seuraavalle päivälle. Työpäivä jatkui noin puoleen yöhön. Välillä Phong oli työssään todella väsynyt ja istuutui levähtämään ketsuppilaatikon päälle. Työnantaja kehotti juomaan kahvia väsymykseen.

Tullessaan Suomeen Phong osasi puhua ainoastaan vietnamin kieltä eikä tuntenut Suomesta ketään sukulaispariskunnan lisäksi. Palkastaan Phong lähetti säännöllisesti suuren osan Vietnamiin jääneelle perheelleen sekä isälleen. Työnantaja lähti aina mukaan pankkikäynneille, sillä muuten Phong ei olisi kieli-ongelmien vuoksi kyennyt hoitamaan pankkiasioitaan. Phong sai ostettua kioskilta puheaikaa kotiin soittamista varten. Hän tunsu usein koti-ikävää. Aluksi Phong sai pitää passiaan itsellään, mutta tammikuussa työnantajapariskunta otti Phongin passin haltuunsa. Passi otettiin esille vain pankkikäyntien ajaksi.

Vietnamissa Phongille oli kerrottu palkan olevan Suomessa 1000–1200 euroa kuukaudessa, mutta hänelle maksettiin ensimmäisten kolmen kuukauden ajan 1000 euroa ja siitä eteenpäin vain 700 euroa kuukaudessa. Häntä oli kielletty puhumasta palkastaan tai työtunneistaan muille ihmisille, työnantaja oli muistuttanut tästä useasti. Kysyttäessä häntä oli neuvottu sanomaan, että työpäivä oli

kahdeksan tuntia päivässä, ruokatauko puoli tuntia ja lauantait sekä sunnuntait vapaita. Nettopalkan määräksi oli neuvottu kertomaan 1654 euroa.

Phong työskenteli ravintolan palveluksessa puolentoista vuoden ajan. Tänä aikana hänellä oli vain kaksi vapaapäivää; yksi jouluna ja yksi juhannuksena. Kun Phong sairastui, hän joutui työskentelemään kuumeessa. Apua hän sai ainoastaan työtoveriltaan, joka neuvoi häntä ostamaan särkylääkettä. Työnantaja sanoi, että sairaus paranisi työskentelemällä. Phong tunsu itsensä uupuneeksi ja ilmaisi tahtonsa palata takaisin Vietnamiin. Työnantaja ei kuitenkaan suostunut antamaan hänen passiaan ja uhkasi väkivallalla. Phong pelkäsi ja häntä itketti.

Eräänä päivänä ravintolaan ilmestyi kaksi poliisia, jotka veivät Phongin ja omistajapariskunnan mukanaan. Ravintolalla oli veroepäselvyyksiä. Phong pelkäsi poliisin tultua, mutta poliisiasemalla oli vietnamilainen tulkki, joka sai hänet rauhoittumaan. Poliisi ja tulkki vakuuttivat, ettei enää tarvinnut pelätä. Viranomais-tutkinnan myötä Phong pääsi Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän pariin, jolle hän on saamastaan avusta kiitollinen. Hän on saanut apua muun muassa oikeudessa, asunnon etsinnässä sekä päässyt suomen kielen opetukseen.

Oikeuden mukaan ravintolan omistajat käyttivät hyväkseen Phongin taloudellista ahdinkoa, hänen riippuvaista asemaansa sekä hänen tietämättömyyttään työnantajan velvollisuuksista ja työntekijän oikeuksista Suomessa. Phong on käynyt läpi lukuisia oikeusprosesseja ja ravintolan omistajapariskunta on kärsinyt vankeusrangaistuksen. Phongilla on edelleen kymmenien tuhansien eurojen palkkasaatavat entiseltä työnantajaltaan. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän työntekijät auttavat häntä saamaan hänelle kuuluvia, maksamattomia palkkaraajoja. Ammattiliitto PAMin mukaan maksamattomia palkkoja kertyi 18 kuukauden mittaisen työsuhteen ajalta yhteensä yli 100 000 euroa.

Nyt Phong ei enää pelkää. Hän opiskelee ravintolakokiksi, käy työharjoittelussa ja toivoo löytävänsä työtä valmistuttuaan. Vapaa-aikanaan Phong lukee kirjoja ja käy sunnuntaisin seurakunnan tilaisuuksissa, joissa hän valmistaa muille vietnamaista keittoa. Kesäisin hän pitää marjojen poimimisesta. Jos Phong olisi tiennyt, minkälaista työ Suomessa tulee olemaan, ei hän olisi lähtenyt mat-

kaan. Hän toivoo, että myös hänen vaimonsa ja nyt jo yhdeksänvuotias tyttärensä voisivat muuttaa Suomeen. He eivät ole tavanneet yli viiteen vuoteen.

Phongin nimi on muutettu hänen turvallisuutensa takaamiseksi.

(Mehtonen, Jenni 13.11.2015.)

Olisiko Phong voinut saada apua aikaisemmin?
--

3 UHRIN AUTTAMINEN SUOMESSA

Oleskelulupa ihmiskaupan uhrille

Suomessa ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa. Tilapäisen luvan voi saada tutkinnallisista ja oikeuskäsittelyyn liittyvistä syistä. Jatkuva lupa voidaan myöntää, jos ihmiskaupan uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa. Päätökset oleskeluluvista tekee Maahanmuuttovirasto.

Toipumisaika

Toipumisaika voidaan myöntää Suomen kansalaiselle tai Suomessa laillisesti oleskelevalle ihmiskaupan uhrille 30–90 päiväksi. Toipumisajalla tarkoitetaan erityisen pelokkaille tai huonossa kunnossa oleville uhreille annettua mahdollisuutta levätä ja harkita yhteistyöhön ryhtymistä viranomaisten kanssa. Tarve arvioidaan yksilöllisesti. Toipumisaikana poliisi ei ole yhteydessä uhriin ilman hänen suostumustaan, eikä auttamisjärjestelmä anna poliisille tietoa uhrin tilanteesta. Poliisi voi silti tehdä samanaikaisesti esitutkintaa tai turvapaikkatutkintaa, mutta uhrin maasta poistamista ei saa panna täytäntöön.

Harkinta-aika

Sellaisille uhreille, joilla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa, voidaan myöntää harkinta-aika vähintään 30 päiväksi ja enintään 6 kuukaudeksi. Harkinta-ajalla tarkoitetaan ihmiskaupan uhrille annettua mahdollisuutta toipua kokemuksistaan ja päättää, haluaako hän tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa häneen kohdistuneen rikoksen selvittämiseksi. Harkinta-ajasta säädetään Ulkomaalaislaissa, ja sen voi myöntää auttamisjärjestelmä, poliisi tai rajavartiolaitos. Harkinta-aikana ihmiskaupan uhrin oleskelu Suomessa on laillista.

Uhrin tunnistaminen

Virallisen tunnistamisen tarkoitus on vahvistaa uhrin asemaa ja oikeuksia. Tunnistaminen ei ole sama asia kuin auttamisjärjestelmään hyväksyminen eikä tapahtu samassa yhteydessä. Auttamisjärjestelmään voidaan hyväksyä jo tunnistettu uhri tai tunnistaminen voi tapahtua myöhemmin. Varsinainen tunnistaminen voi tapahtua kolmella tavalla:

Rikosprosessissa käynnistettäessä esitutkintaa ihmiskaupparikoksesta, jonka uhri tunnistettava henkilö mahdollisesti on

Maahanmuuttoviraston toimesta myönnettäessä jatkuvaa oleskelulupaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevalle ihmiskaupan uhrille tai

Joutsenon vastaanottokeskuksen toimesta monialaisen asiantuntijaryhmän kuulemista edellyttäen seuraavissa tilanteissa:

1. Esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt olla käynnistämättä esitutkintaa Suomessa, mutta auttamisjärjestelmällä on perusteltua aihetta epäillä henkilön joutuneen uhriksi ulkomailla.
2. Henkilön katsotaan joutuneen rikoksen uhriksi, mutta syytetä ei ole voitu nostaa ketään vastaan (rikollinen on esimerkiksi kauteissa tai kuollut).

Joutsenon vastaanottokeskuksen toimesta tapahtunut tunnistaminen ei velvoita Maahanmuuttovirastoa tai muuta viranomaista oleskeluluvan myöntämiseen. Jos henkilöä ei tunnisteta virallisesti ihmiskaupan uhriksi, hänen palvelunsa auttamisjärjestelmässä lakkaavat. Järjestelmästä poistettavan henkilön auttamistoimia voidaan jatkaa kohtuullinen aika lakkautuspäätöksen jälkeen.

(Tarkista ajankohtainen lainsäädäntö.)

Tunnistamistoiminnan laukaisevia seikkoja

Sinun huolesi voi herätä esimerkiksi, jos asiakas

- vaikuttaa pelokkaalta
- on haluton kertomaan tilanteestaan tai tapahtuneesta
- ei puhu suomea, ruotsia tai englantia, vaikka on ollut Suomessa kauan
- kertoo maksaneensa paljon päästäkseen töihin Suomeen
- on huomattavia summia velkaa toiselle henkilölle
- on joutunut työskentelemään pitkiä päiviä huonoissa työoloissa
- on joutunut työskentelemään jatkuvasti vaihtuvissa paikoissa
- on elänyt heikoissa olosuhteissa Suomessa
- käyttäytyy hermostuneesti tiettyjen henkilöiden ollessa läsnä
- on joutunut väkivallan, uhkailun tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi
- kertoo perheenjäseniään tai sukulaisiaan uhkailtavan kotimaassa.

Lisätietoja: http://www.ihmiskauppa.fi/files/77/Uhrin_tunnistaminen.pdf

Ihmiskauppa.fi → Haetko tietoa? → Uhrin tunnistaminen → Uhrin tunnistaminen (pdf)

Kysymyspatteristo

Seuraavilla kysymyksillä voit kartoittaa, onko huolesi aiheellista:

- Voiko asiakas halutessaan jättää työnsä?
- Onko asiakasta pahoinpidelty henkisesti, fyysisesti tai seksuaalisesti?
- Onko asiakkaan passi tai muu henkilöllisyystodistus hänellä tai poliisilla?
- Paljonko asiakkaalle on maksettu palkkaa?
- Paljonko asiakas on joutunut maksamaan elinolosuhteistaan?
- Onko asiakas asunut kotonaan vai työpaikallaan?
- Miten asiakas saapui Suomeen ja kyseiselle paikkakunnalle?
- Onko asiakkaan perheenjäseniä uhkailtu?
- Tuntuuko asiakkaasta, että hänelle, hänen perheenjäsenelleen tai ystävälleen tapahtuu jotain pahaa, jos hän jättää työnsä?

4 TOIMINTAOHJEET

1. Älä jätä toimimatta, vaikka olisit epävarma.
2. Keskustele asiasta työyhteisössä tai kollegan kanssa.
Olethan itsekkin kollegan lähestyttävissä!
3. Tarvittaessa varaa tulkki keskustellaksesi asiakkaan kanssa.
4. Tulosta asiakkaalle materiaalia osoitteesta ihmiskauppa.fi.
5. Keskustellessasi asiakkaan kanssa
  - Kerro, miksi sinä olet huolissasi.
  - Kerro auttamisjärjestelmästä ja anna materiaalia.
  - Älä anna väärää tietoa. Älä lupaa mitään.
  - Älä painosta asiakasta puhumaan kokemuksistaan.
6. Jos asiakas antaa suostumuksensa, ota yhteyttä auttamisjärjestelmään.
Sinulla ei tarvitse olla varmuutta asioista. Pyydä arviota ja lisäohjeita.

Infopuhelin 24/7	029-5463177
------------------	-------------

7. Tarvittaessa täytä asiakkaan kanssa seuraavat lomakkeet:

Suostumus ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään hakeutumiseen

Esitys ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään

Faksaa tai postita täytetyt lomakkeet auttamisjärjestelmään.

5 YHTEYSTIEDOT

AUTTAMISJÄRJESTELMÄ

Infopuhelin 24/7   029-5463177

Faksi   029-5411799

Sähköposti   ihmiskauppa.auttamisjarjestelma@intermin.fi

Osoite   Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
Joutsenon vastaanottokeskus
Läykäntie 53
54190 Konnunsuo

Verkkosivut   www.ihmiskauppa.fi

6 LOMAKKEET

Kansioon tulostetaan seuraavat lomakkeet ja liitteet:

Esitys ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään

Suostumus ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään hakeutumiseen

Lomake ja liite löytyvät osoitteesta

http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa/auttamisjarjestelma

LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOA

- Allinen-Calderon, Nnenna; Kanervo, Marianna & Reet Nurmi 2011. Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksissa. Helsinki: Monika-Naiset liitto.
- Euroopan unionin virallinen lehti 2011. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=FI>.
- European commission 2014. Commission staff working document. Mid-term report on the implementation of the EU strategy towards the eradication of trafficking in human beings. Viitattu 8.3.2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014SC0318&from=FI>.
- Hirvonen, Johanna 2013. Sosiaalityö ja ihmiskauppa. Kuntouttavan työn käytännöt Suomessa ja Venäjällä. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Ihmisoikeudet.net oppia ihmisyydestä i.a. Opi ihmisoikeuksista. Viitattu 9.3.2017. <http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeuksien-sisalto/>.
- Ihmisoikeusliitto. www.ihmisoikeusliitto.fi
- Joutsenon vastaanottokeskus i.a. Esitys ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Lomake. http://www.ihmiskauppa.fi/files/150/ESITYS_AUTTAMISJARJESTELMAAN_suostumus_ja_ohje.pdf
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta 2006/71. Viitattu 10.2.2017. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060071/20060071_2.
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/746, 17.6.2011. Viitattu 9.3.2017. <https://www-edilex-fi.anna.diak.fi/lainsaadanto/20110746>.

- Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä
2002/116, 15.2.2002. Viitattu 4.11.2016. <https://www-edilex-fi.anna.diak.fi/lainsaadanto/20020116?allWords=s%C3%A4il%C3%B6laki&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=90005>
- Mehtonen, Jenni 13.11.2015. Phong värvättiin Suomeen pakkotyöhön – vuodessa hänellä oli vain kaksi vapaapäivää. Artikkelit sivustolla Yle Uutiset. Viitattu 22.3.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-8441477>.
- Rendic, Pia 2015. Ihmiskaupan kasvot. Ryttylä: Kustannus Oy Uusi tie.
Rikoslaki 1889/39, 19.12.1889. Viitattu 8.3.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L25>
- Roth, Venla 2011. Näkymättömät uhrit. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tunnistaminen. Lakimies 109 (5).
- Saarni, Merja (toim.) 2016. Orjuus tänään. Näkökulmia ihmiskauppaan. Keuruu: Aikamedia Oy. Saatavilla verkkojulkaisuna.
http://www.aikamedia.fi/data/doc/or/orjuus_tanaan_e-kirja_jwcx9bsgzu_sample_nsnlsnuuwh.pdf.
- Sisäasiainministeriö 2011. Julkaisuja 17/2011. Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman toimeenpanon arviointi sekä suositukset ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi Viitattu 14.2.2017.
<http://www.ihmiskauppa.fi/files/50/Arviointiraportti.pdf>.
- Suomen kansallinen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä.
www.ihmiskauppa.fi.
- Tolpo, Antje 13.11.2015. Nainen tuli tarjoilijaksi Helsinkiin – palveli kymmentä seksinostajaa joka päivä. Artikkelit sivustolla Yle Uutiset. Viitattu 22.3.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-8435186>.
- Ulkomaalaislaki 2004/301, 30.4.2004. Viitattu 4.11.2016. <https://www-edilex-fi.anna.diak.fi/lainsaadanto/20040301?allWords=ulkomaalaislaki&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=90000#OOL7>.
- UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime.
<http://www.unodc.org/unodc/index.html>.

Vastaanottokeskus i.a. Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminta 1.7.2015 alkaen. Tuloste tekijän hallussa.

Vähemmistövaltuutettu 2014. Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2014. Arvio ihmiskaupan vastaisen toiminnan tilasta ja seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisesta rikosprosessissa. Viitattu 12.12.2016.
https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10854/55526_ihmiskaupparaportti_2014_fin_web.pdf/20fe062b-64c0-4e31-82e1-30cc3ef9392e.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2016. Lausunto ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskeneen lainsäädäntömuutoksen vaikutuksista sekä ihmiskaupan uhrien auttamisessa ja tunnistamisessa ilmenevistä mahdollisista puutteista. Viitattu 10.2.2016.
<https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10826/Lausunto+ihmiskaupan+uhrien+auttamisj%C3%A4rjestelm%C3%A4%C3%A4+koskeneen+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6muutoksen+vaikutuksista/0ff12160-eb63-4d43-9af6-58e25a0d185d>.